

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/7

BORZA Teréz: Rügyfakadás | Teréz BORZA: Budding | 2010, rétegelt, mintázott porcelán 1280 °C-on égetve, 25x30x26 cm
Fotó: Kálmán Alida (*Cikkünk a 2. oldalon*)

TARTALOM

	KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
2	Lélekképek Borza Teréz kiállítása a Múcsarnokban (<i>Szeifert Judit</i>)
7	Az átszellemített matéria Molnár Imre jubileumi életmű-kiállítása a Pesti Vigadóban (<i>Feledy Balázs</i>)
14	Keleti és nyugati szakrális jellemzők találkozása Balás Benedek Biblia-illusztrációiról (<i>F. Orosz Sára</i>)
18	Új levelező tagok a Magyar Művészeti Akadémián Kálmán László, Keresztes Dóra és Koós Pál munkásságának bemutatása (<i>Cseresnyés Márk – Marosi-Nagy Edit</i>)
24	Műhelymunkák, párhuzamok: faliképek, domborművek John Ágoston és Kovács Péter textilművészek emlékkiállítása (<i>Wehner Tibor</i>)
30	Közös nevező A Magyar Művészeti Akadémia 2019–2022. évi tervezőművész ösztöndíjasainak kiállítása a FISE Galériában (<i>Összeállította: Koós Daniella és Molnár Eszter</i>)
36	Feltámadás! Trianon Missziós Vándorkiállítás (<i>Prokopp Mária</i>) .....
	ÉRTÉKŐRZÉS
40	Opus 735 A háború nyomai az Esterházy hercegi kincstár műtárgyain (<i>Pandur Ildikó</i>)
46	Magyar hal Portugáliában Hubay-Cebrián Andor művészeti tevékenysége Vista Alegreben (<i>Szűts István Gergely</i>)
48	Otthon vagy lakógép Építészet és iparművészet összefonódása a Walter Rózsi-villában (<i>Magyaróvári Fanni Izabella – Sebestyén Ágnes Anna</i>) .....
54	Hírek

CONTENTS

	EXHIBITIONS – WORKSHOPS
2	Soul Lights Teréz Borza's works in the Kunsthalle Budapest (<i>Judit Szeifert</i>)
7	Matter Infused with Spirit Imre Molnár's jubilee oeuvre exhibition in Pesti Vigadó (<i>Balázs Feledy</i>)
14	Encounter of Eastern and Western Sacral Features About Benedek Balás's Bible illustrations (<i>Sára F. Orosz</i>)
18	New Corresponding Members of the MMA Hungarian Academy of Arts Introducing the work of László Kálmán, Dóra Keresztes and Pál Koós (<i>Márk Cseresnyés – Edit Marosi-Nagy</i>)
24	Joint Works, Parallels: Murals, Reliefs Commemorative exhibition of textile artists Ágoston John and Péter Kovács (<i>Tibor Wehner</i>)
30	Common Denominator Works of designers on MMA Hungarian Academy of Arts scholarship in 2019–2022 shown in FISE Gallery (<i>Compiled by Daniella Koós and Eszter Molnár</i>)
36	Resurrection! Trianon Missionary Travelling Exhibition (<i>Mária Prokopp</i>) .....
	SAFEGUARDING VALUES
40	Opus 735 Traces of War on Artworks from the Treasury of the Princes Esterházy (<i>Ildikó Pandur</i>)
46	Hungarian Fish in Portugal The artistic work of Andor Hubay-Cebrián in Vista Alegre (<i>István Gergely Szűts</i>)
48	Home or Machine for Living In Interpenetration of architecture and applied arts in the Rózsi Walter villa (<i>Fanni Izabella Magyaróvári – Ágnes Anna Sebestyén</i>) .....
54	News

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

MOLNÁR Imre: Férfitarisznya

Imre MOLNÁR: Man's bag

2016, marhabőr, kecskeszőr, csont, kézi varrás

Fotó: Benedek Zsolt (*Cikkünk a 7. oldalon*)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

Fedeles kanna a Béke allegorikus alakjával.

Abraham HELMHACK festő, foglalat: **Daniel SCHWESTERMÜLLER** (?)

Tankard with lid, adorned with the allegorical figure of Peace.

Painter: Abraham HELMHACK, mount: Daniel SCHWESTERMÜLLER (?)

Augsburg, 1680 körül, fehér ónmázzal fedett fajansz, monokróm bíbor-
(mangán-oxidos ún. purpur camaieu) festéssel; trébelt, cizellált aranyozott
ezüsfoglalatban, magasság: 22,4 cm

(Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: E 80.2)

Fotó: Áment Gellért (*Cikkünk a 40. oldalon*)

Lélekfények

BORZA TERÉZ KIÁLLÍTÁSA A MŰCSARNOKBAN

Borza Teréz Műcsarnokban megrendezett retrospektív kiállításán a Ferenczy Noémi-díjas porcelán- és szobrászművész következetes forma- és gondolatvilága, anyaghasználatának sokoldalúsága, illetve az ipar- és képzőművészet határait átlépő alkotói függetlensége egyaránt láthatóvá vált. A tárlaton három egységre tagolva, légies, áttetsző porcelán kispasztikái mellett rusztikus faktúrájú merítettpapír installációját és időtálló(bb), kőből készült köztéri szobrainak kismintáit is bemutatták.

A művész organikus formákból készülő művei által a lét egymásra épülő, egymást követő, illetve felváltó állapotainak, az emberi lélek változásfázisainak fogalmai válnak pasztikai valósággá. Evolúció, születés, álom, ébredés, bezárkózás, magány, újjászületés – mindennapi és egyben magasztos stációk is.

Borza Teréz a hazai és nemzetközi kerámiakiállítások rendszeres résztvevője, noha saját megfontolása és döntése alapján egyéni tárlatainak száma viszonylag csekély. Csak és kizárólag akkor mutatja be önálló kiállításon munkáit, ha úgy érzi, hogy mondanivalójának egy-egy

témaköre megérett a nyilvánosságra. Ezért is külön ünnep minden egyéni kiállítása. A műcsarnoki tárlat címe *A fény metamorfózisa*, ami utal munkáinak lényegére, porcelánpasztikáinak „lelkére”.¹ A fény ugyanis nem csupán megjelenik és megjelenít, de porcelánjai esetében maga is alapvető témájává válik a műveknek.

A transzparencia szintén fontos vonása Borza Teréz művészetének, ami szoros összefüggésben áll a transzcendens világgal. A transzcendencia valamennyi művében jelen van, akár valamely természeti jelenséghez kapcsolódik témájuk, akár konkrét szakrális tartalmakat jelenítenek meg. A transzparencia és a fény tehát transzcendens tartalmak, spirituális és szakrális jelentésrétegek kifejezői, de a fénynek mint optikai jelenségnek a pasztikai megragadása is fontos a művész számára. Ezt hangsúlyozta a tárlat rendezése is. Az első teremben, mint egy fekete dobozban, csak a leheletfinom fehér porcelánok „világítottak”. Nem lehetett eldönteni, hogy belőlük árad-e vagy visszatükröződik a rájuk irányuló spotlámpák fénye. Ezek a porcelánművek érzékeny, lírai objektek, amelyek a

A fény metamorfózisa című kiállítás részlete | Part of the exhibition 'The Metamorphosis of Light'

Műcsarnok, Budapest, 2022; mintázott porcelánok, 1280 °C-on égetve

Fotó: Derkovics Dóra

művész kezének érintését, mozdulatait egy lehetőleg csipke rebbenésével őrzik. Anyaguk, a porcelán legfőbb tulajdonságai öltönek bennük testet: a tisztaság-fehérség, a keménység-szilárdság, az átlátszóság, vagy a törékenység. Egyrészt magukba zárják, félig áteresztik, másrészt irizáló hősínű felületeikkel egyszerre sugározzák is a fényt.

A porcelán a kerámiapár legnemesebb anyaga. A kerámiaművészetben használatos anyagok közül a porcelánból készíthetők a legfinomabb formák, egyedül ez válik kristályosan áttetszővé a magas hőfokú kiégetés után. (Borza Teréz porcelántárgyai magastűű égetéssel, 1280 Celsius-fokon készülnek.) A köztudatban elsősorban a törékenységgel azonosítjuk. Pedig legfőbb tulajdonságai között van az áttetszőség és a féhérség mellett a keménység

is. Az alkotó a porcelán ezen három alaptulajdonságával hangsúlyozza és juttatja kifejezésre a számára fontos, plasztikailag megjeleníteni kívánt tartalmakat. Legyen az természeti jelenség, mint a tárlat címében is szereplő *fény* megragadása, vagy olyan, organikus formákban rejlő szimbólumok, mint a tojás- vagy kagylóhéj, illetve a virágkehely.

A tárlaton kiállított alkotásai is arra készítetnek, hogy rácsodálkozzunk az „első természetre”, és arra figyelmeztetnek, hogy az emberi alkotás mint „második természet” sohasem szakadhat el az elsőtől. Abból kell merítenie ihletettségét, erejét, és folyvást csak abban újulhat meg. Borza Teréz művészete ebben a szellemben hordozója a folytonos megújulásnak.

BORZA Teréz: Születés – Kirepültek, enteriőr A fény metamorfózisa című kiállításon

Teréz BORZA: Birth – They've taken flight, interior detail of 'The Metamorphosis of Light' exhibition | Műcsarnok, Budapest, 2022

Fotó: Kálmán Alida

BORZA Teréz: Születés (részlet) | Teréz BORZA: Birth (detail) | 2003, merített papír és pálmaháncs, a teljes mű: 80x40x35 cm
Fotó: Kálmán Alida

BORZA Teréz: Virágzás | Teréz BORZA: Blooming | 1998, rétegelt, mintázott porcelán 1280 °C-on égetve, 7 x Ø 14 cm
Fotó: Borza Teréz

Valamennyi művére jellemző a múlttal és az emlékezéssel való intenzív kapcsolat is. Ugyanakkor a jelenben élő, kortárs alkotó és gondolkodó, ahogy azt művei által érezni lehet, hittel és bizakodással teli személyiség. Szellemi beleérzése, intuitív érzékenysége nemcsak szakrális átszellemültséggel, de a természettel való azonosulás szándékával is társul. Dosztojevszkij gondolata, „a szépség megmenti a világot” Borza Teréz mottója, saját bevallása szerint ez motiválja egy-egy meditatív kiállítás megrendezésekor. Ezzel is közvetíteni szeretné a „hit örömét és a lélek békéjét”.

Borza Teréz nemcsak a porcelán művésze, hanem szobrász is. A térrel, a térben és annak spirituális és ökológiai kitágításán keresztül alkot. Plasztikai művei nemcsak átlépik a határokat képző- és iparművészet között, de ledöntenek minden válaszfalat a porcelánművészet és a szobrászat között is. Kisplasztikáin és merített papírból és faháncsból készült objektjein, valamint külön teret betöltő installációján (*Elhagyott fészek*) kívül köztéri szobrai is bizonyítják ezt, amelyeknek modelljei a kiállítás harmadik terében voltak megtekinthetők. Az első köztéri szobra a carrarai márványból készült *Hajnal/Fény*, amelynek kivitelezésében Kontur András szobrászművész is közreműködött.² A szobor gondolatiságában szorosan

kapcsolódik a XVI. Benedek pápa által 2012-ben meghirdetett Hit évéhez. Borza Teréz megfogalmazása szerint: „Ez a szobor az én hitemet is ábrázolja. A reményt, a jövőbe vetett hitet, a szeretetet, a megbékélést, a lebegő fohászt, a sötétből kivezető fényt, melynek segítenie kell a mai emberiséget.”³ A porcelánok ihletésében született a *Mag* című, süttői mészkőből készült köztéri munkája, amelyet 2014-ben állítottak fel.⁴ A szobor közvetlen előzménye a *Rügy/Mag* című porcelánplasztika.

BORZA Teréz: Mag (Budapest XI. ker., Egyetemisták parkja)
Teréz BORZA: Seed (Budapest, 9th district, Students' Park)
2014, süttői mészkő, gépi-kézi faragás, csiszolás, 90x120x84 cm
Fotó: Sulyok Miklós

BORZA Teréz: De volt mag, amely jó földbe hullott (Márk 4,8)
Teréz BORZA: And other fell on good ground (Mark 4:8)
2017, merített papír, búzagalász, öreg fadarab, 60x30x2 cm
Fotó: Kálmán Alida

2016-ban vörös és fekete indiai gránitból '56-os emlékművet készített Sopron város részére (*1956 fényre örökké ragyog*).⁵ A monolitszerűen zárt tömbből faragott, sírkövet idéző alkotás egyaránt szimbóluma a gyász szomorúságának és az emlékezés ünnepélyességének. A nemzeti emlékezet forradalomhoz kötődő emblemikus jelképeit (lyukas zászló, golyónyomok) asszociatív módon idézi fel a kőben megjelenő különböző irányú furatokkal. A velünk élő történelem, illetve a forradalom örök emlékét megidéző köztéri plasztika a kegyelet, az emlékezés és az emlékeztetés helye, spirituális átjáró a múltba. Legutóbbi köztéri alkotása, a *Szent Margit fohásza Magyarországiért* (2020) a szakrális művek sorába illeszkedik.⁶

Borza Teréz minden gondolata, érzése alkotás közben átlényegül, az anyagból szellemi alkotás születik. Művei az organikus és az absztrakt, valamint a valós (anyag) és a gondolati (anyagtalan) megtestesülései egyszerre. A műterem csöndes magányában alkotóként újra és újra átéli, megismétli és imitálja a teremtés folyamatát. Itt csak ketten vannak. A készülő mű és az alkotó. Csönd

BORZA Teréz: Hajnal/Fény (Budapest XII. ker., Gesztenyés kert)
 Teréz BORZA: Dawn/Light (Budapest, 12th district, Chestnut Garden)
 2012, süttöi mészkő, gépi-kézi faragás, csiszolás, 250x85x38 cm
 Fotó: Sulyok Miklós

BORZA Teréz: Szent Margit fohásza Magyarorszáért (Győr, Püspökvár kertje) | Teréz BORZA: St Margaret's prayer for Hungary (Győr, garden of the Bishop's castle) | 2020, carrarai márvány, süttöi mészkő, gépi-kézi faragás, csiszolás, 320x300x65 cm
 Fotó: Szücs Zoltán

van, végtelen csönd. Kizárva a külvilág, a művészeti élet minden zaját, a trendek csatározásait, a valóságon túli valóságban elmélyülten dolgozik. Ez a meditatív állapot a hiteles művek létrehozásának alapja.

BORZA Teréz: 1956 fénye örökké ragyog (Sopron, Széchenyi tér)
 Teréz BORZA: The light of 1956 will never go out (Sopron, Széchenyi square)
 2016, indiai gránit, gépi-kézi faragás, fúrás, vésés, 300x230x40 cm
 Fotó: Hegyi Ferenc

Borza Teréz a műtermében nemcsak elmélyülten, de örömmel is alkot. Elkészült művei által (szándéka szerint) ezt az alkotás közben átélt önfeledt örömet nyújtja át a nézőknek. Mi pedig állunk, s először a letisztult színek és formák, a harmonikus kompozíciók, a légiesen lebegő megfogalmazás varázsolnak el bennünket. Majd egyre inkább érezzük, hogy a művek lehetővé teszik az átjárást álom és ébrenlét, földi és égi szféra, e világi és túlvilági, valamint immanens és metafizikus között. Általuk megnyílik az egyik létezési módból a másikba vagy a hétköznapi valóságból a képzelet mezejére, illetve az álom földjére való átjutás lehetősége is. Transzcendens fényük a művészet reményeként ragyog fel gondokkal terhes világunkban.

SZEIFERT Judit
 művészettörténész

(A fény metamorfózisa – Borza Teréz kiállítása. Műcsarnok, Budapest, 2022. június 17. – július 31.)

1. A kiállításához az alkotó és Derkovics Dóra, a tárlat rendezője kismonográfiám tanulmányának címét (*A fény metamorfózisa*) választotta. In: Szeifert Judit: *Borza Teréz*. Hungart Egyesület, Budapest, 2020.
2. *Hajnal/Fény*, 2012, carrarai márvány, Budapest XII. kerület, Gesztenyés kert.
3. *Heti Válasz*, 2012. december 13., 49.
4. *Mag*, 2014, süttöi mészkő, Budapest XI. kerület, Egyetemisták parkja.
5. *1956 fénye örökké ragyog*, 2016, indiai gránit, Sopron, Széchenyi tér.
6. *Szent Margit fohásza Magyarorszáért*, 2020, carrarai márvány, süttöi mészkő, Győr, Püspökvár kertje.

A szöveg a Műcsarnokban elhangzott megnyitószöveg átdolgozott, szerkesztett változata.

Az átszellemített matéria

MOLNÁR IMRE JUBILEUMI ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁSA A PESTI VIGADÓBAN

„Lehet, hogy a bőr választott engem?”
(Molnár Imre)

Már vártuk ezt a megnyitót, s azt a kiállítást, ahol Molnár Imre mutatja be tárgyait. Vártuk, mert az elmúlt években már többször megjelent munkáival más és más kiállításokon, rendezett kisebb-nagyobb önálló tárlatokat, s a közelmúltban egy kitűnő kiadvány is megjelent munkásságáról Horváth Hilda művészettörténész tollából, valamint rohamosan közeledett a 80. születésnapja, amely minden művész életében egy fontos magaslati pont, ahonnan van hová és van mire visszaneézni. Ezen a nagyszabású kiállításon csak és kizárólag a maga által tervezett és kivitelezett műveket látjuk, melyeknek, ha nem

is újdonsága, de meghatározó innovatív karaktere, hogy évtizedek óta milyen rugalmasan jár-kezel az alkalmazott és autonóm művészetek határterületein.

Különös, elegáns és ugyanakkor pontos, egzakt meghívót kaptunk kézhez a Vigadóba, amely Molnár Imre *bőrműves iparművész* jubileumi kiállítására hívta az érdeklődő látogatót. Igen. Molnár Imre köztudottan bőrműves iparművész. Mégis bátorkodunk (egy kissé szemtelenül) két kérdést azonnal feltenni: biztos, hogy *iparművész*? Biztos, hogy *bőrműves*? Az első kérdés azért jogos, mert művészetének fokozatos kibontakozása során

MOLNÁR Imre: Saru (részlet) | Imre MOLNÁR: Sandal (detail) | 2020, marhabőr, hüllőbőr, bőrtalp
Fotó: Benedek Zsolt

egyre inkább vált szigorúan *egyedi tárgyak*, pontosítok: *egyedi műtárgyak* készítőjévé, s a második kérdésre is a válasz természetesen az, hogy: összességében nyilvánvalóan *bőrműves*, hiszen tárgyai legfőbb karakterét a sokféle bőr (marha, borjú, sertés, kecske, juh, valamint hullók és más állatok bőre) adja, de a kezdetektől fogva meghatározóan fontos számára a csont, a szőr, a fa, a kő, a toll, a csiga, a fém, a papirusz, a pergamen alkalmazása is. Hivatkozott könyvében, tanulmányában Horváth Hilda tehát pontosan állapítja meg: „Született kézműves mester”.² Molnár Imre nyakékei esetében meghatározó a csont alkalmazása, de a szőr jelenlétére is megvannak a műtípusai. Hogy e három anyag mennyire élt együtt, és mennyire szerves tartozékai ennek a hosszú munkásságnak, arra immár egy – bizonyosan jogos minősítéssel – történelmi dokumentumból, írásból idézek. Az írás 1985-ben jelent meg, s írója rögtön egy több mint negyven évvel (!) ezelőtti történetet idéz fel. „A véletlen a

szó szoros értelemben a kezemre játszott. 1975-ben ugyanis oldaltáskát kaptam születésnapomra. A jól megtermett bőrtarisznyában nemcsak kézirataimnak lett kényelmes és biztonságos helyük, hanem én is sokat nyertem – a munka látványával. Szívként megemelkedő sarkaival és puhán omló íveivel kellemes élmény a szemnek. E marhabőrből készült darabnak közepén fényes fekete bivalyszőr az egyetlen éke, hacsak nem számítom dísznek azt a csontocskát, ami a nem kívánatos kezek elől zárja el a fedő fülén átdugva a táskát. Készítőjéről hosszú ideig semmit sem tudtam. Eredete felől érdeklődnöm nem illett, az M. I. monogram pedig, amit rajta találtam, akárhogy keresgéltem is az iparművészek között, nem vezetett nyomra. Míg egy napon a 2-es villamoson a táskámmal szembejött egy másik, és annak a tulajdonosa éppúgy felfigyelt az én soha másnál nem látott darabomra, mint én az ő, enyémre olyannyira hasonlatos tarisznyájára. Az ismerkedés elől nem lehetett kitérni. Így oldódott meg a rejtély. Akivel a villamos összehozott, a táska készítője,

MOLNÁR Imre: Nyakék | Imre MOLNÁR: Necklace | 2020, csont, gyöngy, festett bőr, kauricsiga, bőrfonás, kézi varrás
Fotó: Benedek Zsolt

Molnár Imre volt, népi iparművész, a Fiatalok Népművészeti Stúdiójának egyik alapító tagja.”

Nos, ebben az írásban, amelyben tehát egy 1975-ös tarisznya-aldaltáska „élményét” eleveníti fel a szerző, lényeges látnunk, hogy a művész alkotásaiban milyen korai az anyagok komplex alkalmazása, a szerves tervezői, kivitelezői gondolkodás, s azt is érzékeljük, hogy Molnár Imre tevékenységében és munkásságában a kezdetektől fogva többféle matéria együtt és egyszerre, egymáshoz szervesülve van jelen munkáiban. Hogy ki írta mindezt? Vadas József művészettörténész, az 1985-ben megjelent *Nem mindennapi tárgyaink*³ című, akkor nagy vitát kiváltott kötetében, amely a remek *Magyarország felfedezése* sorozatban jelent meg. Vadas József szóhasználata Molnár Imre szakmai megjelölésére is korjellemzően hiteles, *népi iparművész*, ami azonnal utal is az indulásra, a szakmai beilleszkedés kezdeteire, a Fiatalok Népművészeti Stúdiójára. Azzal, hogy rögzítjük:

kézművesmester és népi iparművész, megadtuk indulása fontos eszmei paramétereit, gyökereit, amely tudások és tapasztalatok birtokában ezt követően elindult egy nagy ívű folyamat, melynek során a mester a bőrt (és a többi anyagot) átszellemítette, s e folyamat során vált igazi és valóságos alkotóművésszé.

Molnár Imre munkásságát ismerhetjük sok-sok környezetünkben élő (és nem csak funkcionáló!) tárgyaiból, a különböző kollektív kiállításokról, s fontosak voltak az utóbbi években rendezett egyéni tárlatai, melyeknek címei jelképesen is tanulságosak, sokatmondóak, és életműve fundamentumait jelzik: *Egy Isten teremtette lelkes élőlény burka volt egyszer* (Klebensberg Kultúrkúria, Budapest, 2009); jeles áttekintés munkásságából: *Az anyagtól a műalkotásig* (Magyar Népi Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014). Majd fontos kiállítást rendezett 2017-ben a kecskeméti E-galériában, *Bőr, szőr, csont* hangsúlyos címmel, ezt követte ismét a Klebensberg

MOLNÁR Imre: „Dia könyve” (Underground Kiadó). „Dia saruja”. „Dia tarsolya”

Imre MOLNÁR: ‘Dia’s book’ (Underground Publisher). ‘Dia’s Sandals’. ‘Dia’s Sabretache’ | 2010, könyv: „oasis” kecskebőr, kézi fűzés, aranyozás, maratott, aranyozott fémtábla; saru: „oasis” kecskebőr, aranyozás, bőrtalp; tarsoly: „oasis” kecskebőr, aranyozás, bőrbélés

Fotó: Benedek Zsolt

MOLNÁR Imre: Női alkalmi válltáska | Imre MOLNÁR: Woman's shoulder bag | 2016, marhabőr, kecskevelúr, tilápiabőr (halbőr)
Fotó: Benedek Zsolt

MOLNÁR Imre – MOLNÁR Éva: Női válltáskák a Bordó kollekcióból | Imre MOLNÁR – Éva MOLNÁR: Women's shoulder bags from the Wine-red collection
2001, marhabőr, juhbőr, sertésvelúr, fafelfüggesztők és -zárók
Fotó: Benedek Zsolt

Kultúrkúriában 2020-ban a *Van bőr a képe*men. S most a tömör egyszavas megjelölés: *Életmű*. Tudjuk és immár ez is közhely, hogy amit bőrből meg lehet valósítani, azt ő, a bőr szerelmese (kis frivol szójáték: minden jó bőr szerelmese...) megvalósította.

Most, a Pesti Vigadóban, jeles születésnapjához kapcsolódva, a kiállítóhely hagyományaihoz illően a kezdetektől (hetvenes évek), funkcionálisnak mondott tárgyaitól (tarisznyák, saruk, lábbelik), az 1973-as bőr ülőpárnáktól az öltözékeik és öltözékkiegészítőin át, előttünk állt az életmű valójában minden fontos részlete. Öröm, hogy láthatjuk olyan bőrkompozícióit, amelyek felmutatják nekünk a látomásait is bőrből megvalósítani képes alkotót, s melyek alapján állíthatjuk: Molnár Imre nem „csak” iparművész, hiszen semmit nem készít sorozatban. Nem designer, mindenben és mindenkor az egyedi darabok híve, készítője, igaz: annyiban alkalmazott művész, hogy harmonikusan igazodik az egészhez – akár ő tervezi azt, akár ő igazodik a más által megálmodott egészhez. Lehet, hogy egy kissé „szentségtörés”, de nekem

MOLNÁR Imre: Lézer-vágott táska, nyakékek
 Imre MOLNÁR: Leser-cut bag, necklaces
 2017, juhbor, lézer-vágás, kézi varrás, achátkő, bőrfonás, csont
 Fotó: Benedek Zsolt

MOLNÁR Imre: Kézitáska, saru, öv, karkötő kollekció (forgalmazta: Iparművészeti Vállalat)
 Imre MOLNÁR: Handbag, sandals, belt, bracelet collection (marketed by Iparművészeti Co.) | 1976, marhabőr, festés, kézi varrás
 Fotó: Benedek Zsolt

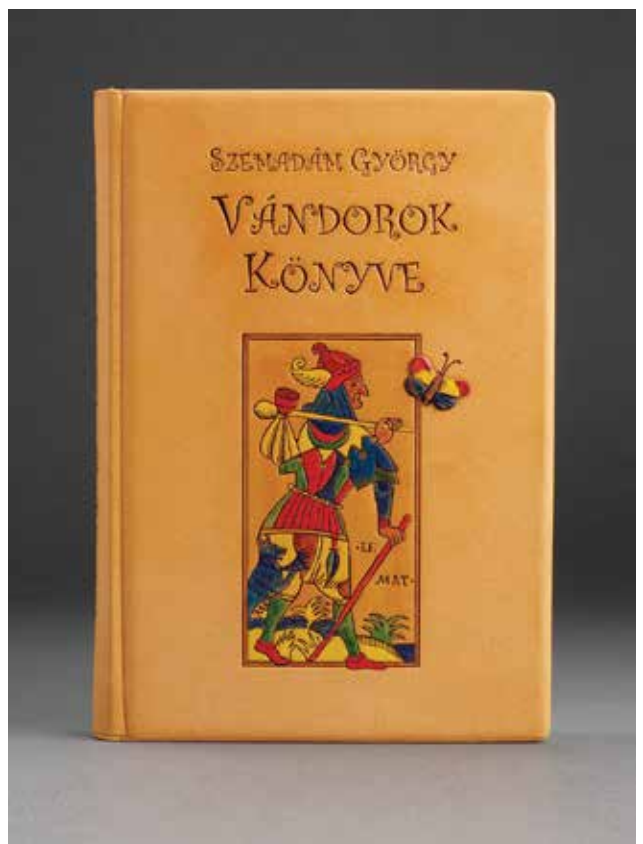
◀ **MOLNÁR Imre: Falikép kézzel írt hieroglifákkal. Oklevéltartó tok. Fáraók aranya (Gold der Pharaonen) című könyv** | Imre MOLNÁR: Wall-picture with handwritten hieroglyphs. Diploma case. The book 'Pharaohs' Gold' 2012, falikép: egyiptomi papirusz, fa, maratott, aranyozott fémtábla; oklevéltartó: egyiptomi papirusz borítás, selyembélés; könyv: egyiptomi papirusz, kecskebőr
Fotó: Benedek Zsolt

MOLNÁR Imre: Attribútumok, falikép | Imre MOLNÁR: Attributes, mural 2002, marhabőr, pergamen, kecskeszőr, csont, toll, fa, egyéni technika
Fotó: Benedek Zsolt

MOLNÁR Imre: Csontnyakék tamgával
Imre MOLNÁR: Bone necklace with tamga | 2000, csont, bőr, karcolt
Fotó: Benedek Zsolt

MOLNÁR Imre és Fia: Könyvkötés Szemadám György Vándorok könyvéhez (Széphalom Könyvműhely). Készült három példányban
Imre MOLNÁR and Son: Cover for György Szemadám's 'Wanderers' Book' (Publishing House Széphalom). Made in three copies 2009, kecskebőr kötés, vaknyomás, festés
Fotó: Benedek Zsolt

MOLNÁR Imre: Könyvkötés Lőrincz Zoltán Szent Márton, Savaria szülőtte című könyvéhez (B. K. L. – Pannon Lapok Társasága Kiadó, 2000).
Könyvterv: SELLYEI Tamás Ottó | Imre MOLNÁR: Cover for Zoltán Lőrincz's book 'Saint Martin, native of Savaria' (B. K. L. – Pannon Lapok Társasága Publisher, 2000). Book design: Tamás Ottó SELLYEI
2013, kecskebőr kötés, bőrdomborítás, bőrintarzia, aranyozás, könyvtok
Fotó: Benedek Zsolt

mindig képzőművészet vagy *képzőművészet is*, amit csinál, hiszen még a látszólag legfunkcionálisabb tárgyában is (táskák, sapkák, nyakékek) mindig van valami *funkción túli* is, valami *spirituális* is, valami, ami a művészetet, a matériát és a formát meghaladó tartomány. Az anyagnak a bonyolult processzuson át történő átszellemítése. Erre talán legmeglepőbb példák a könyvkötészeti remekei, kivételes szakmai igényességet mutató oklevelei, melyekben a borjúpergamen finom alkalmazása mellett feltűnik kézírásának egyedisége, kitűnő historizáló képessége is, ám ezek túl azon, hogy a leghagyományosabb alkalmazott művészi munkák, az ő kezében és kezével többek annál.

Az átszellemítést és az autonóm művészi megvalósítást talán a kiállítóterem fő falára rendezett sorozatai jelzik legszuggesztívebben (*Álomfogó, Kőkorszak, Attribútumok*). Ezek egyedi képi karakterrel, keretbe foglalt síkplasztikaként, a maguk míves összetettségeikkel, utalásaikkal argumentálják a művész és művei kiemelkedését a hétköznapiból az ünnepibe, a kézművességből a magasművészetbe. E munkákhoz hasonlóan pompás képzőművészeti látvány és plasztikai együttes aranyban úszó barokk sorozata, vagy Mozart személyiségéhez kapcsolódó objektumok. Molnár Imre a bőr elhivatottja. Mindig több is tehát, mint alkalmazott (alkalmazkodó!) művész, s ennek egyik tartalmi attribútuma finoman és elegánsan értelmezett *folklor-gyökerezettség, ősi kultúrák* motívumvilágának inspiráló ereje. Sosem hangsúlyoz valamit túl, nem „magamutogató”, hanem szervesít. E tervezői terület jelesei, Szilvitzy Margit, Harsay Ilona már a hetvenes években dicsőre zsűrizték, minősítették munkáinak minőségét. A szakma korán felismerte Molnár Imre kitűnő mesteremberi tudáson túli képességeit. A saját műhelyében készült tárgyain túl persze kitűnően tudott a megkívánt feladatokhoz is alkalmazkodni. A nyolcvanas években több divatbemutaton már együtt dolgozott a magyar ruhatervezés kiválóságaival. E területen a nagy „áttörés” éve azonban 1995, amikor Mészáros Éva vezetésével létrejön a *Modern Etnikum*, majd a *Modern Etnika*, végül a *Tradíció* iparművészcsoporthoz. Itt Molnár Imre együtt dolgozott az azóta is „élő legendákkal”, s minden tervezővel megtalálta a hangot, pontosabban képes volt a ráhangolódásra. Mára ez a tevékenység a munkásságában is önállósult. Feltűnőek az általa tervezett igényes tunikák, s a különböző öltözékekhez tervezett kiegészítők: kiegészítők, válltáskák, övek, fejfedők, nyakékek. Bőr felsőruházati darabjai, a maguk lézervágott igényes megoldásaival, a bőr gyökereire történő utalásaikkal rendkívül anyagszerűek. Ugyanakkor kiemelten fontosak alkalmazott színei: egyrészt a hagyományos bőrnyalaton (ezek gazdagsága), másrészt a *fekete-fehér-szürke* rendkívül esztétikus alkalmazása, szintetizálása.

Molnár Imre nagyszabású, feszesre kivitelezett, de mégsem zsúfolt kiállításán, amely áttekinti egész munkásságát, újra bizonyítja önálló tervezői és egyben kivitelezői entitását, összegzi képességét, készségét, tudását és kreativitását.

MOLNÁR Imre: Férfiváltás | Imre MOLNÁR: Man's shoulder bag
2016, marhabőr, ébenfa, kézi varrás
Fotó: Benedek Zsolt

Jankovics Marcell, 2008-ban, ezt írta a művészről: „Molnár Imre mindent tud a bőrről. Ezek után meg kell tanulnia sokáig élni, mert igen sok tennivaló vár még rá.”²⁴ E sorok keletkezése óta lassan eltelt másfél évtized, és Jankovics Marcell, Molnár Imre munkásságának kitűnő ismerője – nagy hiány – nincs már közöttünk, de valóban igaz, hogy Molnár Imrének meg kell tanulnia sokáig élni, mert – én most így fogalmazok – nagy szükség van rá. Bizonyosak vagyunk abban, hogy ő választotta a bőrt, de abban is, hogy valami különös elrendelés által a bőr is választotta őt.

FELEDY Balázs
művészeti író

(Molnár Imre 80! Molnár Imre bőrműves iparművész jubileumi kiállítása. Pesti Vigadó, 2022. szeptember 6. – november 13.)

1. Idézi Horváth Hilda. In uő: *Molnár Imre bőrműves iparművész*. MMA Kiadó, Budapest, 2022, 20.

2. Uo. 7.

3. Vadas József: *Nem mindennapi tárgyaink*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1985, 416.

4. Jankovics Marcell: Az anyag a tartalom hordozója. *Magyar Iparművészet*, 2008/4, 51.

Keleti és nyugati szakrális jellemzők találkozása

BALÁS BENEDEK BIBLIA-ILLUSZTRÁCIÓIRÓL

A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) három évre szóló, nagy népszerűségnek örvendő ösztöndíja alapvetően meghatározza néhány tehetséges fiatal életét a honi művészet új és legújabb generációjából. Klebelsberg Kunó kultuszminisztersége¹ óta nem volt ilyen léptékű, fiatal művészeket segítő rendszer, melynek köszönhetően 10 művészeti területen évente 100 pályázó nyerheti el a jelentős alkotói támogatást. Az ösztöndíj során a legtöbben folytatják – szerencsés esetben fejlesztik – a korábban megkezdett művészeti kísérleteiket, némelyek pedig a

már elsajátított tudásra építve választanak új projektet. A legtrikább eset az, hogy valaki a pályázatában új témát jelöl meg, melyhez alapvetően új technikát is választ. Balás Benedek így döntött, és ennek megfelelően, bátor elhatározással és következetes munkával talált új vizuális kifejezőmódra.

Az iparművészet és tervezőművészet egyik leginkább szerteágazó, gazdag területe a grafika, melyen belül az *illusztráció* önálló szakág, számos egyedi vonatkozással. Valójában ez egy érdekes határterület a képgrafika és az alkalmazott grafika között, hiszen jellegéből adódóan alkalmazkodnia kell a szöveghez, viszont a magas színvonalon megvalósított művek önmagukban, képként is teljes értékű művekké válhatnak. E kettősség a művész életrajzában is megjelenik, hiszen 2003-ban a Magyar Képzőművészeti Egyetem tervezőgrafika szakján diplomázott, tudományos fokozatát pedig már a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen, iparművészként, a vizuális kommunikáció, a grafikai tervezés területén szerezte. Az MMA ösztöndíját 2018-ban az első pályázók között kapta meg, így az induló évfolyam tagjaként 2021-ben zárult le számára ez az intenzív alkotói periódus, melyről így gondolkodik: „A napi tervezőgrafikai munka mellett – az ösztöndíj ösztönzése nélkül – az ember nemigen venné rá magát, hogy magasabb rendű feladatokra is időt szánjon. De hiszem, hogy figyelniük kell a belülről sugalmazott célokra. Ehhez adott kézzelfogható segítséget és egyfajta belső szabadságot az ösztöndíj.”

A Szent Biblia képekben való feldolgozásának igénye évezredek művészeti hagyomány, ezért komoly kihívást jelent erre a témára bármilyen módon reflektálni. A művészettörténetből ismert legnagyobb művészek – Rembrandt, Michelangelo, Caravaggio, sorolhatnánk tovább – és megrendelőik épp oly lényegesnek tartották a szent szöveg jeleneteinek megfestését, illusztrálását, mint például a 19. századi Magyarországon Zichy Mihály

BALÁS Benedek: Vízözön vége (Teremtés 8,1–14). Bibliai illusztrációs sorozat | Benedek BALÁS: End of the Deluge (Genesis 8:1–14). Bible illustrations series | 2021, szitanyomat, 50x35 cm
Fotó: Balás Benedek

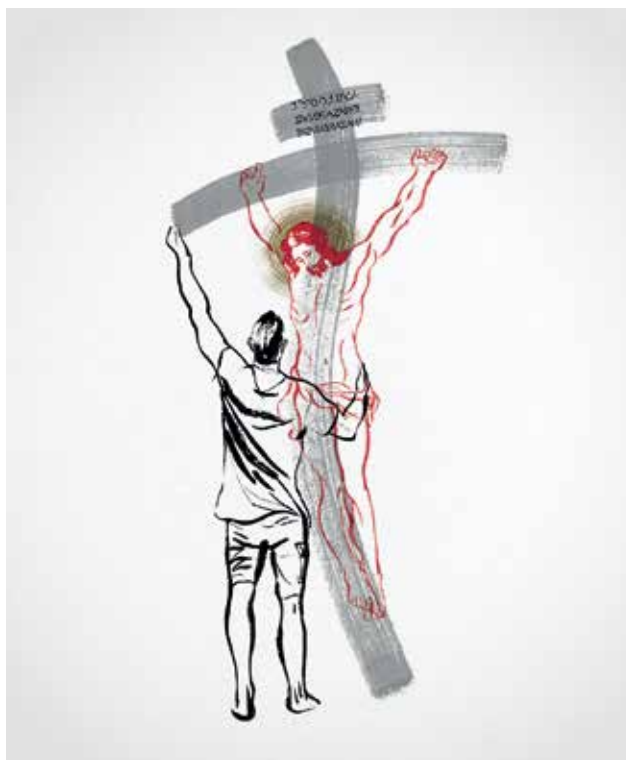
vagy egy évszázaddal később a világhírű Szalay Lajos. Mellettük feltétlenül meg kell említeni az évezredes kódexek miniatúráinak legtöbbször „névtelen” művészeit, akik végtelen alázattal és hittel végezték munkájukat az ismeretlenség homályában.

BALÁS Benedek: Bűnbeesés (Teremtés 3,1–7), részlet. Bibliai illusztrációs sorozat | Benedek BALÁS: The Fall of Man (Genesis 3:1–7), detail.
Bible illustrations series | 2021, szitanyomat, a teljes méret: 50x35 cm
Fotó: Balás Benedek

A kutatási szakaszban Balás Benedek számára lényeges volt, hogy többféle módon tájékozódjon. „Elméleti háttér megalapozásával és szemlélődő típusú meditációval is igyekeztem felkészülni a munkára. A Szentírás olvasásán kívül történeti megközelítésű művekkel is foglalkoztam; Gerhard Kroll *Jézus nyomában* (Szent István Társulat, 1985) című könyve nagy hatással volt rám.” Kiemelt szerep jutott az előképek tanulmányozásának is, mind az online és offline elérhető művészettörténeti vonatkozások, mind a hazai és külföldi kiállítások által. Így került a látókörébe például az Országos Széchényi Könyvtárban *A Corvina könyvtár budai műhelye* című kiállítás: „kultúrtörténet, könyv, tipográfia és miniatúrafestészet szempontjából is fontos, a Biblia-illusztrációs kutatási munkámat gazdagította, hiszen itt eredetiben lehetett megcsodálni a kézi illusztrálás remekműveit.”²² Figyelemre méltó a kézi

illusztrálás fókuszba helyezése, ugyanis épp ennek okán érdemes tárgyalni a sorozatot. Mindemellett Balásnál a kutatási előzmények kiegészülnek olyan érdekes, az ókor óta ismert – fáradságot és anyagiakat nem kímélő – klasszikus tanulmányokkal, amilyenekkel napjainkban meglehetősen ritkán lehet találkozni. Részint azzal, hogy az ösztöndíjas lényegesnek tartotta a Biblia keletkezésének tájait személyesen bejárni, amit az ösztöndíj segítségével tudott megvalósítani. Másrészt pedig a családját és önmagát is beöltöztette olyan korhűnek ható jelmezekbe, melyeket egyszerű, az otthonában fellelhető kelmékből és tartozékokból állított össze. A választott szövegek képi megjelenítésében azonban már újszerű kifejezésre törekedett. „Próbáltam elvonatkoztatni a megszokott ikonográfiai megoldásoktól, és meglátni, kitalálni új megközelítésű jeleneteket. Megnéztem több bibliai témájú képző- és iparművészeti kiállítást Izraelben, Budapesten és Tihanyban. Nagyon fontos hatással volt rám a munka alakulásában, hogy 2019 tavaszán hatnapos tanulmányúton vettem részt Izraelben: Jézus születésének, tanításának és szenvedésének helyszíneit látogattam meg. Ebbe tartozott a Genezáreti-tó, Tiberias, Kafarnaum, Tabgha, Magdala, Ein Karem, a Holt-tenger vidéke, Jeruzsálem, Betlehem és Jaffa óvárosa. Az egyik legnagyobb élményem a hajnali fényekben tündöklő Gecsemáné-kert, ahol évezredes olajfatörzseket rajzoltam.

BALÁS Benedek: Jézus a kereszten (János 19,35). Bibliai illusztrációs sorozat | Benedek BALÁS: Jesus on the Cross (John 19:35). Bible illustrations series | 2021, szitanyomat, 50x35 cm
Fotó: Balás Benedek

A legismertebb történelmi filmek megnézése mellett szükségét láttam saját beállítású, jelmezes tanulmányfotók készítésének is.”

Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetében összehívott, rendszeres ösztöndíjas-találkozókon mód nyílik arra, hogy a munka folyamatát bemutató prezentációk kapcsán szakmai diskurzus alakuljon ki a művészkollégák, az iparművészet-tervezőművészet szakosok témavezetője, illetve a mentor között. Kezdetektől fogva ez az összejövetelek egyik leglényegesebb célja. Egy ilyen alkalommal sejlett fel az új technika, a távol-keleti művészetből ismert, szakralitással áthatott gesztusfestés ötlete. Az ösztöndíjas művész régóta vonzódott ebbe az irányba: „Az elkészült grafikákon érezhető, hogy nagy csodálójá vagyok a keleti kalligráfiának. Tudtam, hogy vállalkásom legnehezebb része annak a formanyelvnek a létrehozása lesz, ami egyedi és személyes. Többféle karakterű formavilág alakult a terveimben...”

Amire végül rátalált, azzal nem csupán a narratívát kívánta követni, hanem mélyebb gondolatokat és finom lelki rezdüléseket szándékozott előidézni a szemlélőben. Azonban az új kifejezőmód iránti érdeklődés kizárólag azért artikulálódhatott könnyedén művekké, mert a művész kiváló rajztudással rendelkezik, s e tudásból

megannyi vázlat született. E vázlatok széles határok között mozgó, váltott méretű ecsetekkel készültek, a bibliai történetről a művészen létrejövő intenzív vagy gyengéd benyomások alapján. Az ezekből születő festményekben a jelle egyszerűsített, markáns rajzolatok rendkívül érzékenyen megfogalmazott formákkal, arckifejezésekkel és kézmotívumokkal találkoznak. Az így elkészült illusztrációterveket Balás számítógépen véglegesítette, azzal a céllal, hogy csupán néhány színre bontva, a kivitelezés technikájára, a szitázásra alkalmassá váljanak. A távol-keleti hagyományok nyomán jellemző a fekete szín, továbbá az arany meghatározó jelenléte. Ez utóbbi a bizánci keresztény művészet kialakulása óta az isteni dicsőség megjelenítésének egyik leggyakoribb szimbóluma. A művész egy különleges, szemcsés, rusztikusnak ható aranyfestéket alkalmazott, ami testességével valószínűtlenül emelkedik a térbe a többi, neutrális szín fölé.

Nem csupán a tartalmi és formai jegyek, de az egyes jelenetek kiválasztása is sokat elárul az alkotóról. Figyelemre méltó, és valóban rendhagyó, ahogyan Balás Benedek beállít egy-egy kompozíciót. (Az oly sok tekintetben kivételes sorozatból nehéz bármelyiket is kiemelni, e szöveg írója mégis kísérletet tesz rá.)

BALÁS Benedek: A béna meggyógyítása. Vázlatok a Bibliai illusztrációs sorozathoz

Benedek BALÁS: Healing the paralytic. Sketches for the Bible illustrations series | 2021, tus, ecset, cca. 25x35 cm

Fotó: Balás Benedek

A mélyen hívő alkotó személyes hozzáállásának egyik legszebb példája, amikor a keresztre feszített, mégis légiusnak ható corpus előtt maga a művész jelenik meg, karakteresen, ám érzékeny transzparenciával – kortárs öltözékben. A nézőnek háttal állva Krisztus felé fordul, és úgy tűnik, mintha kitárt karjaival enyhíteni kívánná az Istenember kínjait. „...egyszerűen odaképzelttem magam, itt tetten érhető, ahogy belehelyezkedem a történetbe ... áttűnik mindkét alak, jelezve, hogy ez csak egy imaginárius találkozás.” Az áttetszőséggel Balás Benedek másutt is játszik. A *Péter tagadása* című jelenetben (Mk 14,66–72), az önmagát a tébolyig marcangoló, furcsa zsugorulásba roskadt férfi térdén vérvörösen jelenik meg a hazug által odaképzelt rögeszmeként a kakas, ami akkorra már megszólalt... Érzékenységekben többek között kiemelkedő a *Születés* című kép (Lk 2,1–14), ahol a finom ecsetvonásokkal, bravúrosan formált kisdud Jézus a születés valódi, „földi” irányának megfelelően, úgy csusszan elénk, hogy az isteni csodára csupán a lazán odafestett, arany gesztus-glória és egy apró, szintén ragyogó, ezüst csillag utal. Briliáns megoldást jelent, ahogyan a Teremtő szándékát az anya alakjának megjelenése nélkül, a fentről indított, erőteljes, hullámzó, fekete gesztus fejezi ki. Ádám megjelenítése is hasonló a paradicsomi jelenetben. A transzparenciát tett, néhány ecsetvonással felvitt, izmos és szép férfitest a mármár jelle egyszerűsített buja kertet idéző háttér előtt áll. Érdekesség, hogy a tiltott gyümölcs evésén rajtakapott,

fejét zavartan, az Úr megszólításának irányába hátrakapó ember nem az ikonográfiából ismert almát tartja kezében, hanem egy gránátalmát, aminek szintén fontos szemiotikai vonatkozásai vannak a bibliai kontextusban, de megjelenése ebben a jelenetben nem jellemző.

BALÁS Benedek: Alaktanulmány. Vázlatok a Bibliai illusztrációs sorozathoz
 Benedek BALÁS: Figure study. Sketches for the Bible illustrations series
 2021, tus, ecset, cca. 25x35 cm
 Fotó: Balás Benedek

Balás Benedek eddig harmincegy képet tervezett meg, melyekből tizenhat szitázott mű készült el, de még tovább bővíti a sort. Terveinek megfelelően önálló kiállításon mutatta be a kollektívát.³ Grafikai sorozata figyelemre méltó, egyedi példa arra, ahogyan a nyugati szakrális hagyomány egy keleti, illetve távol-keleti vizuális kifejezési mód bevonása által válik a szent narratíva új és nemes feldolgozásává.

F. OROSZ Sára

keramikumművész, művészetelméleti kutató

1. Gróf Klebelsberg Kunó (1875–1932) vallás- és közoktatásügyi miniszter. A Trianon traumájából eszmélő országban kül- és kultúrpolitikai célokat kiemelten támogatott. Ezek az egy évtizedes regnálása alatt, a bethleni konszolidációs időszakban bekövetkezett gazdasági fellendülésnek köszönhetően valósulhattak meg. A Gerevich Tibor és a minisztérium munkatársainak évekig elhúzódó megfeszített munkája következtében 1927-ben alapított Római Magyar Intézet és a hozzá kapcsolódó ösztöndíj-rendszer az egyik legmaradandóbb eredménye lett annak az európai intézményi hálózatnak, amelyet a kormány a hazai magaskultúra nemzetközi kapcsolatainak elmélyítésére szervezett meg Berlinton Párizson át Rómáig. Bizzer István: *Kontuly Béla (1904 –1983)*. Mikes Kiadó, Budapest, 2003, 7., 41., 39–40. Bővebben lásd: F. Orosz Sára: *Vizuális művészet és közösségi tér – XX. századi muráliák jelenléte a Szent István Egyetem Gödöllői Campusán*. Altamira Művészeti Egyesület, Budapest, 2018, 34–35.
2. <https://osztondij.mma-mmki.hu/hirek-esemenyek/1000-eves-biblia-illusztraciok-a-corvinak-mellett-275> – Hozzáférés: 2022. szeptember 30.
3. Balás Benedek *Inspiratio – Biblia-illusztrációk* című kiállítása. Szent István Hitoktatási és Művelődési Ház Szent Korona Galériája, Székesfehérvár, 2022. szeptember 16. – október 8. A kiállítást Sára Ernő, Ferenczy Noémi-díjas grafikusművész, az MMA Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának rendes tagja nyitotta meg.

BALÁS Benedek: Péter tagadása (Márk 14,66–72). Bibliai illusztrációs sorozat | Benedek BALÁS: Peter's denial (Mark 14:66–72). Bible illustrations series | 2021, szitanyomat, 50x35 cm
 Fotó: Balás Benedek

Új levelező tagok a Magyar Művészeti Akadémián

KÁLMÁN LÁSZLÓ, KERESZTES DÓRA ÉS KOÓS PÁL
MUNKÁSSÁGÁNAK BEMUTATÁSA

2021 végén három ipar- és tervezőművésszel bővült a Magyar Művészeti Akadémia akadémikusi tagsága. 2022-ben Kálmán László ötvösművész, díszlet- és jelmeztervező, Keresztes Dóra festő- és grafikusművész, animációsfilmm rendező, illusztrátor és Koós Pál formatervező, egyetemi tanár tartotta meg székfoglaló előadását. Az újonnan megválasztott levelező tagok munkásságát a Cseresnyés Márk és Marosi-Nagy Edit, az MMA munkatársai által készített összefoglalókból ismerhetik meg olvasóink.

A fény formája

Kálmán László ötvösművész munkássága

Kálmán László 1975-ben diplomázott a Magyar Iparművészeti Főiskola (ma Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) ötvös szakján. Mesterei Engelsz József és Pölöskei József voltak. Másoddiplomáját a Magyar Képzőművészeti Főiskola díszlet- és jelmeztervezői szakján szerezte 1982-

ben. Ezután párhuzamosan tervezett színházi díszleteket és dolgozott ötvösként.

Első nemzetközi sikere még harmadéves főiskolásként érte 1973-ban. Teáskészletével részt vehetett a 15. Milánói Triennálén, a kor legnagyobb európai designkiállításán.

A főiskola elvégzése után az 1980-as években a fokozatosan piacosodó, majd a rendszerváltással merőben új gazdasági szisztémára váltó országban látványosan

KÁLMÁN László: Személyes mandala I. | László KÁLMÁN: Personal mandala I
2015, patinázott, aranyfüsttel bevont sárgaréz, 80x80x10 cm
Fotó: Kálmán László

KÁLMÁN László: Lebegő labirintus 2. | László KÁLMÁN: Hovering labyrinth 2
2012, rozsdásra patinázott és aranyfüsttel bevont acéllemez, 20x20x20 cm
Fotó: Kálmán László

megszaporodtak a reprezentatív feladatok. A szállodák, pénzüzetek, középületek belső tereihez szükséges fémmunkák szakmai kihívást nyújtottak. Kálmán László a hagyományosan értelmezett ötvösség határait tágította a nagyobb méretű iparművészeti tárgyakkal, jellemzően világítótestekkel.

KÁLMÁN László: Executive Floor szintelválasztó világítóttest a Hilton Budapest hotelben (Budapest I. ker.) | László KÁLMÁN: Executive Floor luminous body separating floors in the Hilton Hotel (Budapest, 1st district) 1987, sárgaréz, krómaccél, 250x400x400 cm

Szerteágazó munkássága három nagyobb területre osztható: a belsőépítészethez kapcsolódó világítótestek, a szobrászi igénnyel készült plasztikák és a designtárgyak, -lámpák csoportja.

A Hilton Budapest hotel belső közösségi tereibe harminc éve tervez és kivitelez egyedi világítótesteket, a hat-hét évenként esedékes felújítások alkalmával. Itteni tevékenységének egyik jellemző munkája az 1987-ben készített *Executive Floor* szintelválasztó világítóttest, melynek mérete is impozáns: 16 négyzetméter.

Ennek egyik funkciója, hogy a harmadik és a negyedik szint közötti födémáttörést úgy oldja meg, hogy a felsőbb szintről ne lehessen rálátni a harmadik szinten működő étteremre. Térelválasztó szerepe mellett fényt is kell szolgáltatnia. Kálmán László e két funkciónak megfelelően rácsos szerkezetű, modulós felépítésű térkonstrukciót alakított ki, a csomópontokban elhelyezett világítótestekkel. A szerkezet sárgaréz csövekből és krómzott lemezekből áll.

A megbízásra készített, úgynevezett beruházási munkák mellett folyamatosan hozott létre plasztikákat kiállításokra, pályázatokra, vagy csupán az alkotás élvezetéért. Ezekben a háromdimenziós tárgyokban közös, hogy fémlemezről készültek, kihasználva a lemez fizikai tulajdonságait: így nagyobb teret lehet körülhatárolni kisebb tömegű anyaggal, ezáltal a látvány könnyedebb hatást kelt.

A plasztikák közös jellemzője az áttörtség, átlátszóság. További közös jegy még ezekben a tárgyokban a lézervágásnak mint digitális csúcstechnológiának a használata.

2012-től datálható a *Lebegő Labirintus* sorozat, amelyben Kálmán László a labirintusszimbólum különféle képi megjelenítéseinek térbe transzponálásával és a háromdimenziós alakzatban rejlő kompozíciós lehetőségek vizsgálatával foglalkozott. A labirintus mint sorsértelmező archetipikus kép már az ősidőkben megjelent és azóta is jelen van a kultúra számos területén. Kálmán László a klasszikus tradícióból kiindulva hozta létre saját labirintussorozatát, mely a síkgrafika alapjain a lézervágás alkalmazásával jött létre. A perforált fémlapok térbe szerkesztésével teremtette meg a sorozat darabjait alkotó labirintuskockákat, az eltérő méretű és színezetű kockák egymásba helyezésével hozva létre eleven térhatást. Az így létrejött alakzatok nyitott művekként kapcsolódnak egymáshoz. Mivel a kocka hat oldalából öt részben vagy egészben egyszerre látszik, a térben labirintushálózattá áll össze, ami a maga bonyolultságával már több mint metafora. A tradicionális ötvös-fémműves technikák és a high-tech együttes alkalmazása figyelhető meg ezeken a tárgyakon.

A plasztikák mellett domborműsorozatok is készültek. A *Személyes mandala* sorozat darabjai közül kiemelkedik egy 2015-ben készült 80 x 80 centiméteres lemez dombormű,

KÁLMÁN László: Szalag lámpacsalád, asztali lámpák | László KÁLMÁN: Ribbon lamp family, table lamps | 2005, sárgaréz, vörösréz, polikarbonát, LED, magasság: 30 cm, 83 cm
Fotó: Kálmán László

amin Kálmán László a stilizált labirintusmotívumok és az ősi mandalaszimbólum térbeli összekapcsolásával kísérletezett rétegszerkezetes kompozícióban.

A kilencvenes évek közepétől kezdett olyan lámpákat tervezni, amik nem megrendelésre készültek, főleg szállodai igényeket szem előtt tartva. Prototípusokat is gyártott belőlük, hogy a belsőépítészek választhassanak közülük a megvalósítandó projektekhez. Tervezői filozófiája: „A lámpa kettős rendeltetésű tárgy: ha nem világít, egy szimbolikus térforma, ha felkapcsoljuk, egy funkcionális tárgy, ami fényt ad.” 2005-ben egy kiállítást is rendezett belőlük a Gaál Imre Galériában, amihez katalógus is társult.

Az asztali lámpák két különböző anyagból készültek: vörösrézről és sárgarézről. Munkáira jellemző a változatos anyaghasználat, élve a különböző anyagok kombinálásából eredő színhatások (aransárga, rézvörös, ezüstszürke) kifejezőerejével.

Kálmán László eddigi munkásságával hozzájárult a kortárs hazai ötvösség-fémművesség kifejezőeszközeinek gazdagításához, a szakág határainak tágításához.

„Ég szülte földet...”

Keresztes Dóra grafikusművész munkássága

Keresztes Dóra szakmai indulása a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolához (ma: Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium) köthető. Itt Jankovics Marcelltól tanult filmanimációt, ezzel párhuzamosan pedig a Derkovits Körben foglalkozott képzőművészettel Szabados Árpád tanítványaként. 1972-től 1977-ig a Magyar Iparművészeti Főiskola könyvművészeti szakján tanult. Tanárai Haiman György,

KERESZTES Dóra: De profundis | Dóra KERESZTES: De profundis
2002, linómetszet, 30x40 cm

Kass János és Rubik Ernő voltak. A főiskola elvégzése után képzőművész gyermekműhelyeket vezetett. 1980 és 1992 között a *Műzsák Múzeumi Magazin* művészeti szerkesztője, 1994-től 1996-ig a Magyar Illusztrátorok Társaságának alelnöke volt, 1996 óta pedig az Utisz Grafikai Stúdió vezetője.

KERESZTES Dóra illusztrációja Hermann Hesse *Narziss és Goldmund* című könyvéhez | Dóra KERESZTES's illustration for Hermann Hesse's book *Narzissus and Goldmund*
Felfestékezett linómetszet, 20x15 cm; Helikon Kiadó, 2021

Munkásságának gerincét a könyvillusztráció adja, de a bélyegtől a plakátig, a színházi látványtervezéstől az animációs film készítéséig nagyon sok mindennel foglalkozik. Munkáit a magyar népművészet és más népek művészete ihlette, formakincsük átvételével. Ezekhez a kultúrákhoz azonban nem pusztán formai kapcsolat fűzi, hanem lényegi is. Az ősi kultúrákhoz, s bennük a mesék, népmondák, mítoszok feltárásához képi asszociációk révén és metaforák segítségével jut el, az ábrázolás sűrítettségét és mélyrétegeit ezek adják. Könyvtervei és könyvillusztrációi számosak, ötvennél is több kötet őrzi teremtő keze munkáját. A Nagy Olga által szerkesztett *Paraszt dekameron* című könyv (Magvető Kiadó) volt az első illusztrációs munkája 1977-ben, ezzel a Szép Magyar Könyv verseny illusztrátori díját is elnyerte.

Ugyanezt a díjat később még kilenc alkalommal kapta meg. Kormos István *Vackor*-sorozatának illusztrációjáért (Osiris Kiadó, 2001, 2002), valamint *Az álomlátó fiú* című népmese-gyűjteményért (Boldizsár Ildikó szerkesztésében, Új Palatinus Könyvesház, 2002) Év Gyermekkönyve díjat tudhat magáénak. Kányádi Sándor *Az elveszett követ* című kötete (Cartaphilus Kiadói Kft.) 2010-ben elnyerte a Legszebb ifjúsági könyv címet. Irodalmi műveket illusztrálva a szöveg tartalmi és lelki mélységének hűséges visszaadása mellett igyekszik képalkotóként független maradni. Népművészeti ihletésű munkái mellett számos kortárs magyar költő művéhez szegődött alkotótársul. Készített Kiss Anna *Tündér a ruháskosárban* (Móra Könyvkiadó, 1989) versciklusához illusztrációt, de Weöres Sándor-versplakát, Nemes Nagy Ágnes-kötetillusztráció is színesíti-gazdagítja szakmai palettáját.

Kedvelt technikája a magasnyomtatás, a középkori fametszetek világát idéző linómetszet. Illusztrációinak zöme fekete-fehér, vagy kézzel színezett, olykor több dúcra nyomtatott linómetszet. Grafikáira jellemző a kétarcúság – férfi és nő, ember és állat, valóságos és fantázia szülte válik eggyé, egymásba átlényegülve, hogy az élet folytonossága, az örök körforgás megteremtődjék. Sok munkája esetében talán furcsa a népművészet hatását emlegetni, hiszen konkrét motívumok megjelenéséről már nincs szó, azonban a formai egyszerűsítés, a stilizálás módja, a tiszta, dekoratív felületek használata, a színek kontrasztjai, a kompozíciók felépítése, a szimmetriák használata, a síkbeli ábrázolás előnyben részesítése, a geometria szeretete, ez mind-mind a népművészet mélyreható tanulmányozásából származó, abból átültetett, értékes folytonosság.

KERESZTES Dóra: Lúdvérc IV. | Dóra KERESZTES: Sprite IV
1986, papír, kétdúcos linómetszet, 15x20 cm

Filmjei és képzőművészeti alkotásai a magyar népi kultúra hagyományainak jelenkori megidézését, újra átélhetővé tételét kívánják megteremteni – miközben a művész lényegesnek tartja a modern művészet szín- és formakincsének, kompozíciós elemeinek, absztrakciós transzformációinak tudatos használatát is. Foglalkoztatja, hogyan lehet tágítani az animáció műfaji lehetőségeit: ő készítette Magyarországon az első interaktív animációs „mesélőkönyvet”.

KERESZTES Dóra illusztrációja a *Ki zörög itt?* című, angol népi gyermekverseket tartalmazó kiadványhoz | Dóra KERESZTES's illustration for a book of English folk rhymes titled *Who's rattling here?*
Színezett linómetszet, 15x12 cm; Múzsák Közművelődési Kiadó, 1989, fordító: Mann Lajos

Szagrális jellegű művei között említésre méltóak Budakeszin a Határainkon túl élő magyarok emléktemploma számára készült lézermaratusú padozati díszítőelemek (1999). Látványtervezőként a Nemzeti Színház 2003-as *Holdbeli csónakos* című előadása volt a legösszetettebb munkája: a díszletek és a bábtervek mellett animációs filmbetéteket is készített Weöres Sándor színdarabjához.

2009-ben a New York-i *Print Magazine* európai különszáma az ő plakátját választotta nyitóképül a magyar anyag bemutatásához. 2011-ben Mexikóban a Nemzetközi Plakát Biennálé zsűrijében vett részt, és a pueblai művészeti egyetemen workshopot vezetett. 2014-ben a Hirosimai

Nemzetközi Animációs Filmfesztiválon önálló kiállítással képviselte Magyarországot. 2000-ben a Magyar Művészeti Akadémia Millenniumi Pályázatának aranyérmével, 2003-ban Ferenczy Noémi-díjjal, 2005-ben Balázs Béla-díjjal tüntették ki. 2021-ben Prima díjat kapott.

Az a képi univerzum, melyet megteremt – dolgozzék bármiféle technikával is –, mindig tiszta forrásból, az ősforrásból merít, s feltétlen pontosságra törekszik szellemi és formai értelemben egyaránt. A megtartó, erősen kontúros, tisztán lehatárolt, zárt formák a művészi szervesség esztétikájának érvényre juttatásával, valamint az ösztönös és tudatos gesztusok egyensúlyban tartásával a legnagyobbak közé emelik. Jeleket örökít át, figuráival, metaforikus alakjaival őrzi „omló egék alatt” azt az értékvilágot, melyben kultúránk gyökerezik.

„A design a termék lelkiismerete” (Stefan Lengyel) Koós Pál formatervező művész munkássága

Koós Pál 1964-ben született Nyíregyházán. Középiskolai évei is ide kötik, gimnáziumi rajztanára, Tőkey Péter, a városi rajzszakkör, illetve a Fajó János festőművész vezette encsi Képzőművészeti Alkotótábor játszottak szerepet Koós Pál művészet felé fordulásában, s együttesen eredményezték, hogy 1991-ben a Magyar Iparművészeti Főiskola formatervező szakján kezdje meg tanulmányait. Mesterei többek között Simon Károly, Lelkes Péter és Scherer József voltak. Már az egyetemi évek alatt több hazai és nemzetközi pályázaton sikerrel szerepelt. (Raichle sícipő pályázat, Sunlimited napszemüveg pályázat, a Magyar Nemzeti Bank viseigrádi üdülőjére kiírt pályázat stb.) 1997-ben diplomázott, s rögtön utána diplomamunkájával (T-VISION házi telekommunikációs rendszer) a hazai szakmának is bemutatkozott, ugyanis a II. „Lépés a jövőbe” országos designpályázaton első díjat nyert.

KOÓS Pál: Solo erősítő. Gyártó: Etalon Akusztika Kft.
Pál KOÓS: Solo amplifier. Producer: Etalon Acoustic Co. | 2016
Fotó: Mitter Balázs

KOÓS Pál: Capriccio kávéfőző. Gyártó: Momert Zrt.
Pál KOÓS: Capriccio espresso machine. Producer: Momert Co. | 1998
Fotó: Gadányi György

Formatervezői feladatainak jelentékeny része az ABN Design Kft.-hez kötődik, de van néhány olyan cég is, melynek kizárólagos tervezője. Legnagyobb gyártási példányszámú megvalósult tervei között a *Capriccio* kávéfőzőt, a Momert Zrt. által gyártott digitális személymérleget, valamint a Prodax Zrt. által gyártott *Grado* kapcsolócsaládot említhetjük. Tervezőként 2014 óta van jelen a high-end audio területén. Az Etalon Akusztika Kft.-nek tervez erősítőket, hangfalakat, elektronikákat, melyek folyamatosan nemzetközi sikereket aratnak. Ebben a szegmensben a funkcionalitás mellett kiemelt szerepe van az esztétikumnak is: szükséges, hogy értékálló formanyelv teremtődjen, hiszen sok esetben milliós árú termékekről van szó. Az Etalon Akusztika Kft.-nek tervezett high-end audiotermekek közül kiemelkedik az *Origo* erősítő. Fontos munkája a *Curiosum* hangfal és az *Essence* hangfalcsalád, utóbbi 2007-ben Magyar Formatervezési Díjat kapott. Mindkét munkára jellemző a már-már szobrászi formaalakítás. Rendszeresen szerepelnek munkái nemzetközi szintereken is („oh!” *Objects from Hungary* kiállítássorozat, Saint-Étienne Nemzetközi Design Biennálé). 2008-ban az *Essence* hangfalcsaláddal részt vett, s ezzel a magyar design is

reprezentálta a World Design Capital Torino kiállításán. Szintén ez évben a Formatervezési Díj bírálóbizottsága is tagjai közé választotta. 1998-tól tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének is. 2010-ben munkássága elismeréséül Ferenczy Noémi-díjjal tüntették ki. Számos francia szakmai díj tulajdonosa is, *Supradac* elektronikája, *Integral* erősítője, *Minisono* hangfala, valamint *Solo* hálózati lejátszója egyaránt a nemzetközi élvonalban vannak.

KOÓS Pál: Essence hangfalak. Gyártó: Etalon Akusztika Kft.
Pál KOÓS: Essence loudspeakers. Producer: Etalon Acoustic Co. | 2006
Fotó: Liane Manders Photography, Eindhoven

A 2000-es évek elejétől alkotómunkája egy jelentős szegmensét egyetemi oktatómunkája teszi ki. Részt vett az Magyar Iparművészeti Egyetem (2006-óta Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, MOME) előkészítő tanfolyamainak oktatói munkájában, a Formatervező Tanszéken tervezést tanít. 2007-től tanszékvezető-helyettes, 2010-től tanszékvezető ugyanitt, 2015-től a MOME Design Intézetének igazgatója, s később oktatásért felelős rektorhelyettes. Sok egyéb érdeme mellett nevéhez fűződik, hogy a formatervezés BA- (Bachelor of Arts) szak 2009-ben a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság akkreditációján kiválósági címet kapott. Diákjai sikeresen szerepelnek nemzetközi megmérettetéseken is (Henkel Art.Award, Electrolux Desin Lab, Nespresso Design Contest stb.), és többen kaptak Magyar Formatervezési Díjat. Az elmúlt két évtized alatt számos, azóta nevet szerzett tervező mondhatja magát Koós-tanítványnak.

Nemcsak tanít, de együtt is tanul-dolgozik a hallgatókkal. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy több, hallgatókkal közösen tervezett munkája jutott termék szintig (*IDEA* napozóágy, Vodafone antennatartó oszlop).

Ollótervezési feladat a MOME formatervező szakján, KOÓS Pál vezetésével 2013-ban | Task: designing a pair of scissors, MOME product design course. Leader: Pál KOÓS, 2013
Fotó: Szalay Krisztina

Számos olyan program szervezése köthető Koós Pál működéséhez, mely a MOME külső hazai és nemzetközi kapcsolatait szélesítette. Több olyan kurzust, programot is szervezett, amelyek a mentoráció és az inkubáció erősítését szolgálják. Szintén több olyan projektben vett részt, melyek a K+F+I területén mutattak komoly eredményeket. (A K+F+I [kutatás, fejlesztés, innováció] betűszó olyan tudományos fejlesztő alkotómunkát jelöl, amelynek célja az ismeretanyag bővítése és ennek felhasználása új megoldások kidolgozására.) Ezen programok közül feltétlen említést érdemel a MOME+ inkubációs programja, a Hegyvidéki Önkormányzattal (Budapest XII. kerület) közös kutyapiszok-tároló projekt, az SOS Gyermekfaluval, a Kézenfogva Alapítvánnyal, a Magyar Hospice Alapítvánnyal és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeummal közös munkák és a Future Traditions magyar–norvég program, amelyben szakmai helyettes vezetőként magyar és norvég tanárok, hallgatók munkáját koordinálta.

A Magyar Formatervezési Tanács elnökhelyetteseként, a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiumának tagjaként, a MOME+, a COLLAB és egyéb K+F+I projektek motorjaként a hazai designélet egyik meghatározó alakja lett.

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

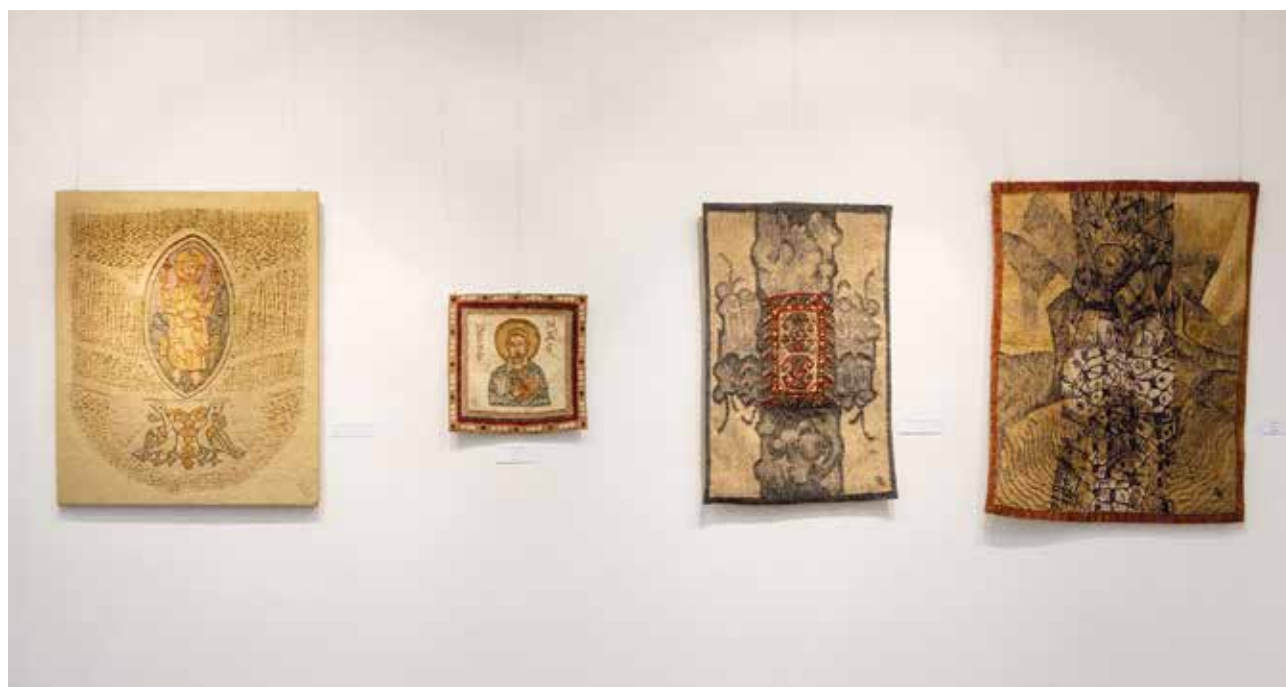
Az illusztrációkat a Magyar Művészeti Akadémia bocsátotta rendelkezésünkre.

Műhelymunkák, párhuzamok: faliképek, domborművek

JOHN ÁGOSTON ÉS KOVÁCS PÉTER
TEXTILMŰVÉSZEK EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

Valamilyen fontos kapcsolat sejthető, mély összefüggés feltételezhető volt a meghívó szokatlan megfogalmazása kapcsán: négy textilművész, Bényi Eszter, Kiss Katalin, Málík Irén és Rónai Éva invitálta két egykori alkotótárs csepeli emlékkiállítására az érdeklődőket. A négy, ma is aktív művész és a két, már lezárt életművel kiállítóként megidézett alkotó és munkássága közötti kapcsolatot megvilágításához a baráti kontaktusok feltárásán túl egy hetedik társuk, Prohászka Margit textilművész *Volt egyszer egy Latex – Nyüstös lakástextil-tervezés a 20. század*

második felében című feldolgozását kell fellapoznunk.¹ Ez a mű a Lakástextil Vállalat 1960-as évektől az ezredfordulóig fennállt és működött textilművészeti tervezőműhelyének tevékenységét tárgyalja, és a stúdió tagjainak munkásságát foglalja össze az alapító tagok sorában Kovács Péterrel (1941–2021) és John Ágostonnal (1934–2019), míg az újabban csatlakozottak közül Bényi Eszterrel, Kiss Katalinnal és Málík Irénnel. A szoros alkotói kapcsolatok másik történeti mozzanata az 1990-es évek művészeti krónikáját áttekintve ragadható meg:

Az Együtt 2+4 című kiállítás részlete KOVÁCS Péter munkáival | Part of the show 'Together 2+4' with works by Péter KOVÁCS
Csepel Galéria, Budapest, 2022

Fotó: Varga Gábor György

1992-ben alakult meg az e textilművészek – Rónai Éva kivételével – alkotta Mill'Art csoport, amely tagjainak ipari és egyedi tevékenységét volt hivatott segíteni és koordinálni.

Prohászka Margit a hatvanas évek derekán lezajlott eseményeket ecsetelve áttekintésében megállapította: „Közben létrejött a Lakástextil Vállalat. Akkor a népgazdaság éppen centralizációs időszakát élte. A Kőszegi Posztógyárat, a Kőszegi Nemezgyárat, a Kőszegi Bútorszövetgyárat (Ágyterítőgyár volt régen), a Szombathelyi Takarógyárat, a Soproni Szőnyeggyárat és a Tatai Szőnyeggyárat egyesítették nagyvállalattá. ... A Latex közös tervezőirodája (Budapesten) a Dalszínház utcában alakult ki. Pécsi László volt a vezető tervező a Bútorszövetgyárból... Még ez évben csatlakozott a csoporthoz a frissen végzett John Ágoston, később pedig a vállalat ösztöndíjasa, Kovács Péter, a tervezők Jolly Jokere, aki minden területre bedobható volt, kellő körülményességgel mindent meg tudott oldani.”²

Vagyis az 1934-ben született John Ágoston és az 1941-ben született Kovács Péter is az iparművészeti főiskolai tanulmányok lezárását követően kezdte meg a kilencvenes évek végéig tartó Latex stúdiós pályafutását, kényszerűen vállalva a szocialista évtizedekben rájuk rótt művészsorsot: gyári tervezőként a szocialista nagyipar termékeinek – bútorszövetek, függönyök, szőnyegek – művészi kivitelben, kellő esztétikai minőségben való megvalósulásáért hadakoztak, míg alkotóművészként önálló művészeti programjukat próbálták realizálni. A 2019-ben lezárult John Ágoston- és a 2021-ben véget ért Kovács Péter-munkásság párhuzamai között önálló kiállítások és csoportos, a textilművészet hazai seregszemléin való, vissza-visszatérő fellépések, közgyűjteményekbe került művek és megbízásra készült, középületekben otthonra lelt munkák megvalósítása vehető számba az egy-egy kiállítási díj és más művészeti elismerések mellett. John Ágoston életművéről összefoglalóan arra emlékeztet a Prohászka Margit által jegyzett kiadvány, hogy „főleg

KOVÁCS Péter: Fordított világ | Péter KOVÁCS: Reversed world | 2009, gobelin, 98x120 cm

Fotó: Varga Gábor György

jacquard bútorszöveteket és függönyöket tervezett. Egy-két szőnyege is megvalósult Sopronban, falikárpitja és néhány szőnyege pedig Tatán. Egyedi munkái közül gobelinjei valósultak meg, s később a textilplasztika felé fordult”.³ Kovács Péter is széles körű alkalmazott tervezői tevékenységet fejtett ki – bútorszövetek, autókárpitok, gépi és kézi szőnyegek, függönycsaládok tervei készültek tervezőműhelyében –, s az egyedi textilek terén a hatvanas-hetvenes évek fordulójáig gobelinteknikával kárpitokat szőtt, majd vegyes technikával készült textil faliképekkel jelentkezett. Érdekes és fontos, az életművet jelentősen befolyásoló tényező, hogy részt vett a koronázási palást alapszövetének és több magyar textilemlék kutatói elemzésében, és az erdélyi szélhímezések és szövetszél-összekötések rekonstrukciós munkálataiban is.

John Ágoston a pályája kezdetén hagyományos textil faliképeket alkotott, amelyeken figurális kompozíciók jelentek meg, majd a természeti formákból elvonatkoztatott, absztrakt struktúrák tűnedeztek fel művein. Az egyik legkorábbi műve, az *Életfa* még a festőművész, Bálint Endre motívumainak hatását idézte, de a hetvenes évek végén készült *Tűz és víz* című nagy méretű falikép már az önálló hang megtalálását tanúsítja. A művész a stilisztikai váltással párhuzamosan

fokozatosan eltávolodott a textil falikép egységes sík felületétől is: textil domborműveket alkotott, amelyeken a kidomborodó formák, az anyagok és a színek, illetve árnyalatok ötvözésével, a sík finom megbontásával a teret is erőteljesen megmozgatta. Innen csak egy lépés volt a tértextilek megalkotása: a négyzet és téglalap alakú keretekbe foglalt kompozíciók már szobrászati térproblémákat vetettek fel – a keret elhagyásával, a szabadon térbe illesztett textiltárgy megalkotásával háromdimenziós alkotásokká alakultak. John Ágoston korai és későbbi műveit mérlegelve is megállapítható, hogy a művész mind az anyagok megválasztásában, mind a színek alkalmazásában szűkszavú és mértéktartó volt, a kifejezési lehetőségek legteljesebb kibontására kevés eszközzel vállalkozott. Az egyik John Ágoston-tárlat alkalmával műveit jellemezve Torday Aliz művészeti író a természeti formákra és egyedekre – mint a magokra, a gyökerekre –, illetve ezek organikus, átírt alakzataira, jelentésgazdag motívumaira hívta fel a figyelmet: „Bomol, árad, hullámszik, kapaszkodik, terjed... Rejtve, hiszen a művész általában mélyen zárkózó alkat, John Ágoston pedig különösen az – itt van az élet jelenségeinek textillé fogalmazódott teljes tárháza. Ott van a mag, amelyet rejt vagy befogad egy nyitott forma. ... A mag, ez a

KOVÁCS Péter: Fa-tenyér | Péter KOVÁCS: Tree-palm | 2008, gobelin, 88x125 cm

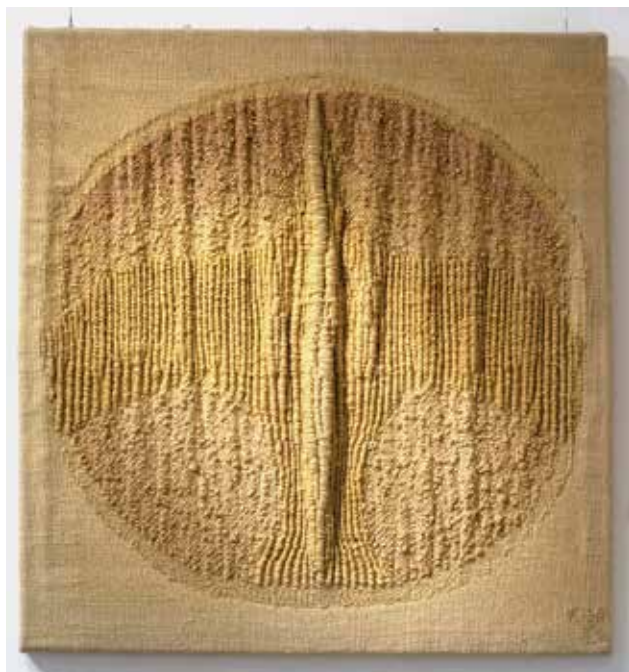
Fotó: Varga Gábor György

gyakran jelenlevő hangsúlyos vagy színes pont maga köré rendezi a kompozíciót, mágneses teret, holdudvart hoz maga körül létre. Azután itt vannak a gyökerek! A természetben megfigyelt (lefényképezett) textilként viselkedő gyökérszerkezet erővonala, áramlása a kép sodrába ragadja a szemlélőt. Nem a lombkorona izgatja, mindig a földbenyúlt tükörkép, a gyökér. Textiljein legtöbbször a lent, a lefelé kapaszkodás kap hangsúlyt. És a mélység.²⁴ A csepeli tárlat John Ágoston korai, a múlt század hatvanas-hetvenes évtizedeiben készült műveire koncentrált, amelyek jobbra színtelenek, anyagszerűek, a textil domborművek és a térbe kilépő textilplasztikák világába kalauzolnak, s a geometrikus formaelemek mellett a gyűrődések, a hullámlások, a gubancok, az elválások és egyesülések jelenségeit megidézve összpontosítják elvont mondandóikat.

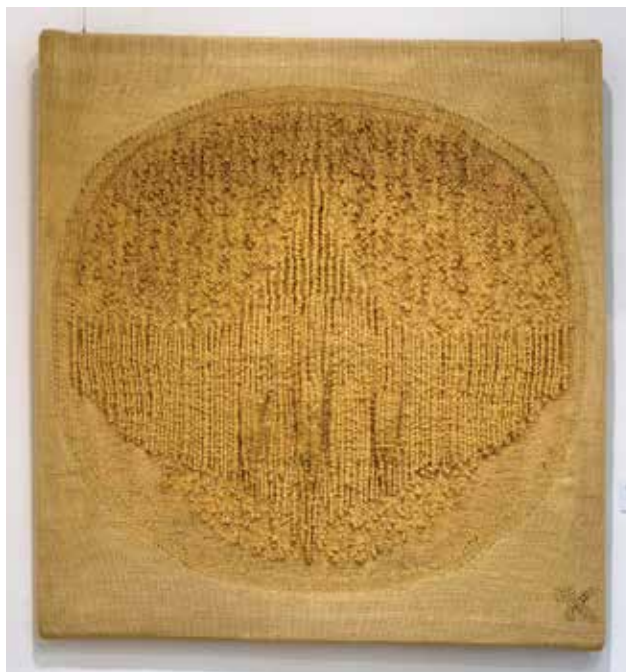
A Kovács Péter autonóm művészi tevékenységét fémjelző munkák a világ jelenségeit és tárgyait megszőhető jelekké alakító kompozíciók. A megszőhető jelekké alakítás terepe és műformája a hallatlan nagy múltra visszatekintő kárpitszövés klasszikus technikájának alkalmazása révén megszülető, falra függesztett textil falikép. Az 1970-es évek óta azonban ez a kárpitszövési eljárás nem tisztán, a klasszikus mintát követően alkalmazott technika volt Kovács Péter alkotásai esetében, hanem úgynevezett vegyes technikaként kivitelezett, amikor a gobelin és ógobelin szövési eljárásokat hímzésekkel, applikációkkal gazdagította a művész, illetve a szövés technika váltásaival, a felvetés sűrűségének megváltoztatásával módosította

JOHN Ágoston: Gleccser | Ágoston JOHN: Glacier
Vegyes technika, 70x50 cm
 Fotó: Varga Gábor György

KOVÁCS Péter: Fehér variációk 4. Ég felé
 Péter KOVÁCS: White variations 4. Towards the Sky
1988, vegyes technika, 86x80 cm
 Fotó: Varga Gábor György

KOVÁCS Péter: Fehér variációk 7. Ég és Föld
 Péter KOVÁCS: White variations 7. Heaven and Earth
1988, vegyes technika, 92x77 cm
 Fotó: Varga Gábor György

JOHN Ágoston: Héj I. | Ágoston JOHN: Hull I
Vegyes technika, 51x51x18 cm
 Fotó: Varga Gábor György

JOHN Ágoston: Héj II. | Ágoston JOHN: Hull II
Vegyes technika, 56x53x21 cm
 Fotó: Varga Gábor György

Az Együtt 2+4 című kiállítás részlete KISS Katalin és MÁLIK Irén munkáival
 Part of the show 'Together 2+4' with works by Katalin KISS and Irén MÁLIK | Csepel Galéria, Budapest, 2022
 Fotó: Varga Gábor György

textiljeinek szövés módját és felületét, és így új, a síkból kilépő struktúrát hozott létre. Művészetét ez a kettősség jellemzi: a hagyományos textilsík megtartását tanúsító faliképek mellett megjelennek azok a textil domborművek is, amelyek izgalmas felületjátékukkal, plasztikai hatásrendszerükkel, egyszersmind fényárnyék reflexeikkel – akárcsak John Ágoston alkotásai – gazdagítják a mű jelenségvilágát: ennek a törekvésnek a legszebb beteljesítései a *Fehér variációk* című sorozat nyers, rusztikus kompozíciói.

A technika, a forma vizsgálata mellett fontos következtetések vonhatók meg Kovács Péter műveinek stilsztikai és tematikai analízise nyomán is. Könnyen felmérhető, hogy mind a való világ jelenségeinek és alakzatainak, formáinak megidézése körében, mind az elvonatkoztatás, az absztrakció birodalmában magabiztosan építkezett: egy-egy konkrétan megjelenített, vagy stilizált motívum – mint amilyen egy fa, vagy egy táncoló nőalak, vagy a középkori művészetre utaló Krisztus-alak-idézet – szimbolikus sűrítésű megjelenítése mellett a nem-ábrázoló képi elemekből is izgalmas és kifejező kompozíciót szervezett. Művei hol a színre, csupán néhány színtelenségben megragadott és kiemelt motívumra koncentrálnak. Vannak festői, a foltok gazdag áradására és összhangjára alapozott, s vannak vonalas, már-már grafikus kompozíciói, és vannak olyan munkái is, amelyek a geometria hangsúlyait hordozzák. A jelszerű kifejezésű, szimbolikus összegzésű művek mellett megszülető elvont kompozíciói mögöttes tereiben, motívumainak indíttatásában – végső soron

ebben is rokonok e művek John Ágoston alkotásaival – leginkább természeti megfigyeléseket és élményeket, tájakat és mikroszkopikus nagyítású természeti elemeket vélhetünk felfedezni, amely vélekedést bizonyos fokig alátámasztja Kovács Péter alkotómódszere is: a művek megszületését a művész fotói inspirálták.

John Ágoston és Kovács Péter alkotásaihoz szervesen és harmonikusan kapcsolódtak a meghívók, az emléktárlat szervezőinek és rendezőinek külön termekben felvonultatott alkotásai: Bényi Eszter, Kiss Katalin, Málík Irén és Rónai Éva ezredforduló után készített faliképei, a formabontó gesztusokat és eljárásokat, a keményebb megszólalásokat kerülő, szabályos, klasszikus gobelinteknikával szőtt kompozíciói. E műveken egy-egy valóságalem, természeti motívum fel-felbukkan ugyan – Málík Irén és Rónai Éva munkáin –, de inkább az elvont, a foltokkal, a színekkel és a színátmenetekkel tolmácsoló lírai mondandók megjelenítésének, kifejezésének lehettünk tanúi.

Mint ez az emléktárlat is tanúsította, olyan mozgékony, sok irányban tájékozódó, a stilsztikai egyhangúságot messze elkerülő, a tradíciókat tisztelő, de az újításokat is – mértéktartón – alkalmazó, a magyar és nemzetközi textilművészeti törekvésekkel összhangban megszületett életműveket láthatunk, amelyeket nagy-nagy szakmai alázat és mesterségbeli tökély, eredeti mondandó, leleményes formateremtés hitelesít és karakterizál – és amelyek háttérében a művészetkedvelő közönség előtt jórészt ismeretlen, évtizedeken át kifejtett alkalmazott textiltervezési tevékenység rejtőzik. (Jó lenne, ha az ezen alkotómunkát tükrözőtető kiállítások megrendezésére is vállalkozna néha valamely intézményünk.) Elmondható tehát, hogy két jelentős, a 20. századi és az ezredfordulót követő évek magyar textilművészetét gazdagító, ritkán reflektorfénybe kerülő életmű értékeit tárta fel a négy egykori kolléga által megrendezett, a régi alkotótársak munkáinak kíséretében prezentált műegyüttesként a Csepel Galéria kettős emléktárlata.

WEHNER Tibor
művészettörténész

(Együtt 2+4. John Ágoston és Kovács Péter textilművészek emlékkiállítás. Csepel Galéria, Budapest, 2022. szeptember 8–30.)

1. Prohászka Margit: *Volt egyszer egy Latex. Nyüstös lakástextil-tervezés a 20. század második felében.* Budapest, 2008.
  2. Uo. 8.
  3. Uo. 27.
  4. Torday Aliz: Bevezető. In: *John Ágoston textilművész kiállítása.* Katalógus. Kuny Domokos Múzeum, Tata, 1982.
- A szöveg a kiállítás megnyitóján elhangzott beszéd szerkesztett változata.

JOHN Ágoston: Termés | Ágoston JOHN: Fruit
Vegyes technika, 50x45,5 cm
Fotó: Varga Gábor György

Közös nevező

A MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA 2019–2022. ÉVI TERVEZŐMŰVÉSZ ÖSZTÖNDÍJASAINAK KIÁLLÍTÁSA A FISE GALÉRIÁBAN

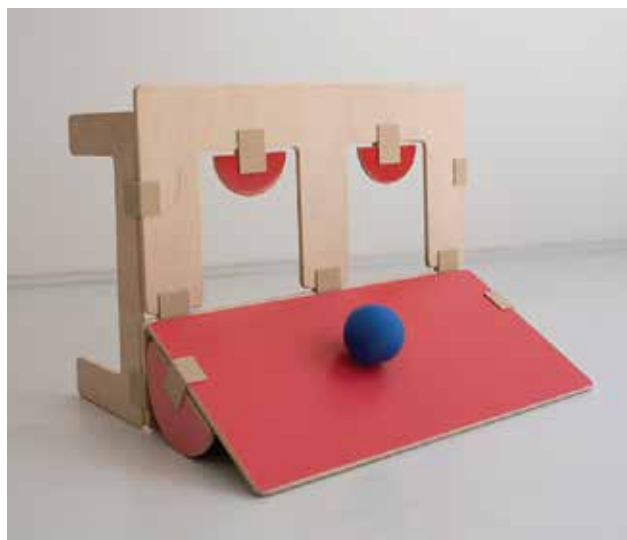
A 2022. évi Budapest Design Week keretében megrendezett kiállítás a Művészeti Ösztöndíj Program második ipar- és tervezőművész évfolyamának munkáiból mutatott be válogatást. A pandémia és a karanténok nehézségei ellenére a szekció igazi csapattá kovácsolódott. A szekció vezetője, Szenes István Ybl Miklós-díjas, Érdemes Művész címmel kitüntetett belsőépítész, az MMA rendes tagja, akinek mentorálásával az ösztöndíjasok nemcsak meghallgatták egymás beszámolóját, hanem aktívan segítették is egymás munkáját. Az alkotó közösség által bemutatott alkotások nagy része a kiállításon debütált.

BÁN Miklós: Basso fusione elektroakusztikus nagybőgő | Miklós BÁN:
Basso fusione electroacoustic double bass | 2022, lucfenyő, abachi, dió,
mahagóni, ében, jávor, sárgaréz, acél, karbon, 181,2x64,2x35 cm; design,
CAD luthier: BÁN Miklós, luthier: VAJDOVICH Árpád Géza
Fotó: Bán Miklós

Bakucz András építész, belsőépítész elméleti kutatásában a szín és építészet viszonyát vizsgálta, valamint kísérletet tett egy, a korábbiaktól eltérő megközelítés megfogalmazására. Az ösztöndíjas időszakban vállalt munkájának eredménye egy elméleti írásmű, amely könyv formájában segíti majd a tervezőművész-képzésben végzett oktatói tevékenységét, és reményei szerint új szempontokkal gazdagítja az építészeti tér multimodális érzékeléséről és az építészet eszközeiről való gondolkodást.

Bán Miklós CAD-designer kitűzött célja a Computer Aided Design (CAD, számítógéppel segített tervezés) területén való szaktudásának bővítése volt. A módszer a korszerű tervezés folyamatát hatékonyabbá téve (design, anyag gépészeti optimalizációja) a formatervezés jövőjét jelenti. Ösztöndíjprogramját úgy állította össze, hogy a CAD területén minden fontosabb témakört érintessen. Hároméves munkája során *Viola da fusione*, *Basso fusione* vonós hangszereket tervezett és kivitelezett, modernizálta a tárogató hangszert, ezáltal részese lett egy új szakma,

LÁNYI Anna Borbála: PLAY BALL | Anna Borbála LÁNYI: PLAY BALL
2022, rétegelt lemez, fa-PLA kompozit, gyerekbarát festék,
CNC-mart, 3D nyomtatott, 37,5x50x45 cm
Fotó: Paseszki Lidia

a CAD-hangszerészet kialakulásának. A CAD-ben elmélyedve két elektromos koncepcióautó gépészeti és formaterveit is létrehozta.

Hegedüs Babett formatervező-művész az épített lakókörnyezet és a faldekoráció, faldíszítés kapcsolatát vizsgálta, és a különböző raszterek által való mintaalkotással foglalkozott. A raszterek kicsiben, közelről dekoratív mintázatot adnak, azonban nagyban, távolabbról szemlélve teljesen új értelmet nyernek. Munkájával a klasszikus tudáson alapuló, de a modern technikát használó és kiemelkedő színvonalú faldekorációkban rejlő lehetőségekre kívánta felhívni a figyelmet.

Király Fanni ötvösművészt az ember és az általa viselt ékszer viszonya foglalkoztatta. Tervezői kiindulópontja az volt, hogy az ékszer a tudatot és a pszichológiai állapotot befolyásoló tényezővé válhat. Hároméves munkája során

három kollekción hozott létre, az *Időmérték sorozat* nagy méretű köves gyűrűit, a *Lótusz sorozat* pergamen nyakékeit, és a *Talált kincs sorozat* ókori római bronzfibulák, kőintarziás tűk, legyezők befoglalására épülő tárgyait. A három sorozat mind különböző viselkedési aspektusokra épül, így támogatva viselőik önkifejezését.

Koós Daniella Éva formatervező célja egy időtálló kisbútor és lakáskiegészítő kollekción tervezése volt. A három év során egy olyan tárgycsoport megtervezésére törekedett, amely a magas design formajegyeit felhasználva, minőségi alapanyagokból és elsősorban az elkövetkezendő öt évben önálló életüket megkezdő, első lakásukba költöző, a design iránt nyitott, a minőségre – annak élethossziglan való esztétikai és anyagi értéke miatt – áldozni hajlandó fiataloknak készül. A vásárlók igényeinek változásával a tárgycsoport köre is dinamikusán bővíthet. Az előbb

MONORI Anita: Vázák és dobozok. EXPOSED sorozat | Anita MONORI: Vases and boxes. EXPOSED collection

2021, porcelán, öntött, mázas, fűjt festéssel, nagy váza: 34 x Ø 17 cm, kisebb váza: 25 x Ø 15 cm, nagy doboz: 7,5 x Ø 13,5 cm, kis doboz: 6 x Ø 8,5 cm

Fotó: Görgényi Gábor

említett célcsoport nem halmoz, hanem gondosan választja ki azokat a tárgyakat, melyek egy életen át elkísérhetik, ezért a tervezés során szempont volt, hogy a kollekciónak hosszú távon elérhetővé és vonzóvá váljon.

Lányi Anna Borbála tárgykötő művész ösztöndíjas munkája során egy általa tervezett játék termékfejlesztésén dolgozott. A *PLAY BALL*, koncepcióját tekintve, egy paralimpiai sportra, a bocciára felkészítő játékszett. Fogyatékosággal élő gyermekeknek tervezte, olyan módon, hogy az bárkinek élvezetes játszást nyújthasson. A *PLAY BALL* 54 darab fa építőelemből és 20 darab kapcsolóelemből áll, melyekkel térben és síkban különböző célpontokat, összetett pályákat építhetünk. A gyerekek játék közben fejleszthetik labdairányító és -célzó készségeiket. Minden gyerek a saját szintjének

és képességeinek megfelelően gyakorolhat egyéni és csoportos módon, így – ahogy azt a játék elnevezése is sejteti – közös játékokra is alkalmas lehet fogyatékos és nem fogyatékos gyermekek között.

Molnár Eszter művészettörténész *Egyéni és közösségi alkotás a kortárs magyar kárpitművészetben* című, a Magyar Kárpitművészek Egyesülete (MKE) tagjainak életművét és a közös alkotásokat vizsgáló kutatásában két kortárs kárpitművészről szóló monográfia – Balogh Edit (*Horizont*, 2019) és Kneisz Eszter (*Hálózatok*, 2021) – szerzője volt. A hároméves munka során a Magyar Kárpitművészek Egyesülete tagjaival az interjúalany teljes életművét és pályáját elemző mélyinterjúkat készített és kortárs kárpitművészeti szaktanulmányokat írt, amelyek részben már publikálásra kerültek. Az interjúk

KIRÁLY Fanni: Idő gyűrűk No. 3, 4, 2, 1, 6, 2 (balról jobbra). Időmérték sorozat | Fanni KIRÁLY: Time rings Nos 3, 4, 2, 1, 6, 2 (left to right). Measure of time series | 2020, ezüst, krizokolla, lápisz, jáde, achát, viaszveszejtési öntés, lyukszegeccseléssel foglalt csiszolt kövek, 2,5x2x1,8 cm, 3x3x3 cm, 3,5x2,5x2 cm, 3,5x3,5x3 cm, 3,3x3x3 cm, 3,5x2,5x2 cm
Fotó: Király Fanni

KOÓS Daniella Éva: HILO vázák | Daniella Éva KOÓS: HILO vases 2022, fújt kristályüveg, különböző méretek
3D látványterv: Bán Miklós

és tanulmányok önálló könyv formában való megjelenése egy újabb munkafolyamat eredménye lehet.

Monori Anita keramikumművész ösztöndíjprogramjának kitűzött célja négy különböző digitális technológiával (CNC-marás, 3D nyomtatás, lézergravírozás és 3D szkennelés) való kísérletezés, és azok bevonásával évi egy – tehát összesen három – új funkcionális kerámia tárgykollekció létrehozása volt. A munkák lényege, hogy a digitális technológia ne csak létrehozza, hanem befolyásolja is a tárgyakat, amely gondolatmeneten haladva a tárgyak felületének díszítéseként a kivitelezéshez használt eszköz „nyomait” és azok átíratait alkalmazta.

Nádas Gergely formatervező művész hároméves kutatómunkájának fókuszában a formatervezett tárgyak hatásmechanizmusának vizsgálata áll. A kísérletek célja

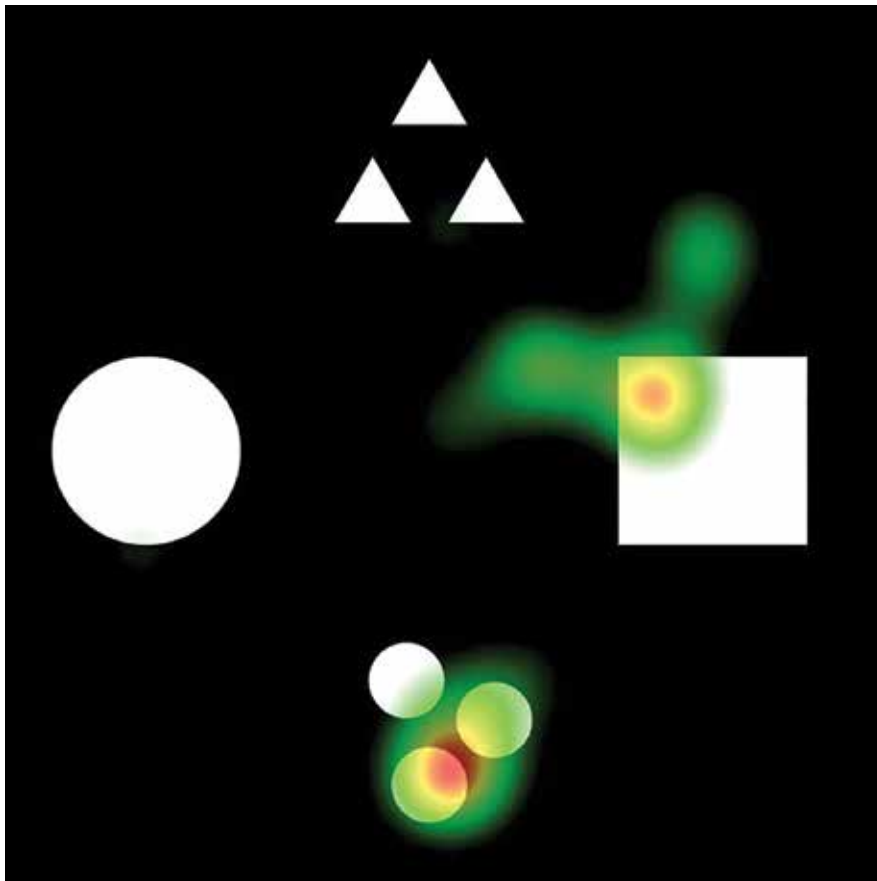
ennek az összetett rendszernek az elemzése, és összefüggéseinek megvilágítása, azaz hogyan hatnak ezek a tárgyak, illetve tárgyrendszerek a vizuális észlelésen keresztül a befogadóra, illetve milyen sarokpontok befolyásolhatják ezt a folyamatot. Az elemzések a vizuális analízis alapjaira és a szemmozgáskövetés technológiájára (eye tracking) épülnek. A kutatás néhány egyszerű képsorozat feldolgozásának segítségével keresi a választ arra, hogy a különböző variációk hogyan módosíthatják a vizuális befogadás bonyolult, sok összetevőből álló folyamatát.

Ulrich Sára tervezőgrafikus népi díszítőmotívumokat, hímzésmintákat választott ki az ösztöndíjas munkája témájaként. A motívumok formáit a mai grafika eszközeivel igyekezett interpretálni, és ezzel a felület- és

ULRICH Sára: Sketch. Notes. Vázlatfüzetek, jegyzetfüzetek | Sára ULRICH: Sketch. Notes. Sketchbooks, notebooks
2022, papír, A5 méret, digitális nyomtatás

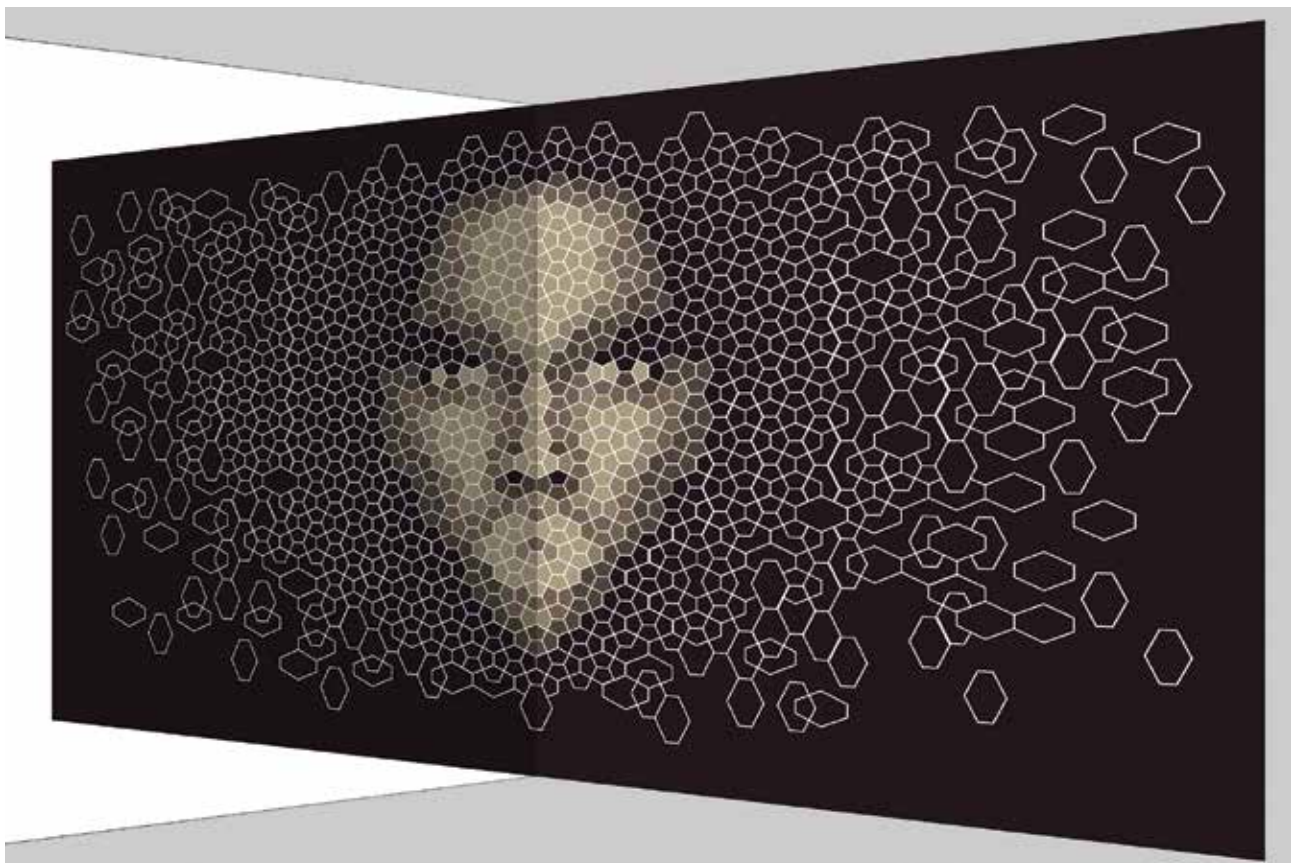
Fotó: Ulrich Sára

NÁDAS Gergely: Eye tracking.
 Szemmozgáskövetés vizualizációja, fixációk
 átlagolt és súlyozott mérési eredményeinek
 vizuális megjelenítése

Gergely NÁDAS: Eye tracking. Visualization
 of the tracking of eye movement, of the
 averaged and weighted measurement
 results of fixations

2022, digitális eredeti: 625x625 pixel

HEGEDŰS Babet: Raszter | Babet HEGEDŰS: Raster
 2022, falfestmény-látványterv

eszközváltással hidat képezni a 21. századi befogadó felé. Interaktivitásra épülő nyomtatott anyagok, papíralapú tárgyak elkészítését tűzte ki céljául, amelyek a hímzésmotívumok gazdag, rétegzett kincstárából táplálkoznak, viszont mai használati tárgyak. A három év során számos részprojektet valósított meg – határ-időnaplókat, foglalkoztatófüzeteket, illusztrációs és mintaképző felületeket, naptárt és mesekönyvet alkotott.

Soltész Melinda üvegművész, tervezőművész *Üveg az enteriőrben* című ösztöndíjprogramja során építészeti és üvegművészeti kutatást végzett, interjúkat készített építészekkel és belsőépítészekkel, valamint mélyinterjúkat dolgozott fel. Az előbbieket tanulságait leszűrve kezdett kísérletezésbe, aminek eredménye a *Glassflow* névre hallgató reflexiós belsőépítészeti üvegtértermécsalád, mely esetenként profán, illetve szakrális térben is elhelyezhető. A brand három csoportból áll: reflexiósüveg burkolati elemek, világító fali objektumok és reflexiósüveg murális műalkotások.

Szőnyegi Zsófia textiltervező művész olyan egyszerű vizuális jeleket keresett, amelyek még éppen értelmezhető vizualitásként. A projekt előrehaladtával arra jutott, hogy úgy tudja a gondolatot a legérzékletesebben vizuálisan megjeleníteni, ha az alkotás folyamatát is leegyszerűsíti. Így alakultak ki a véletlen mintaalkotások. Az elkészült, két lapból kiszabott, festővászonra emlékeztető öltözékre került minták esetében azok szabad mozgás általi alakulása is fontos volt.

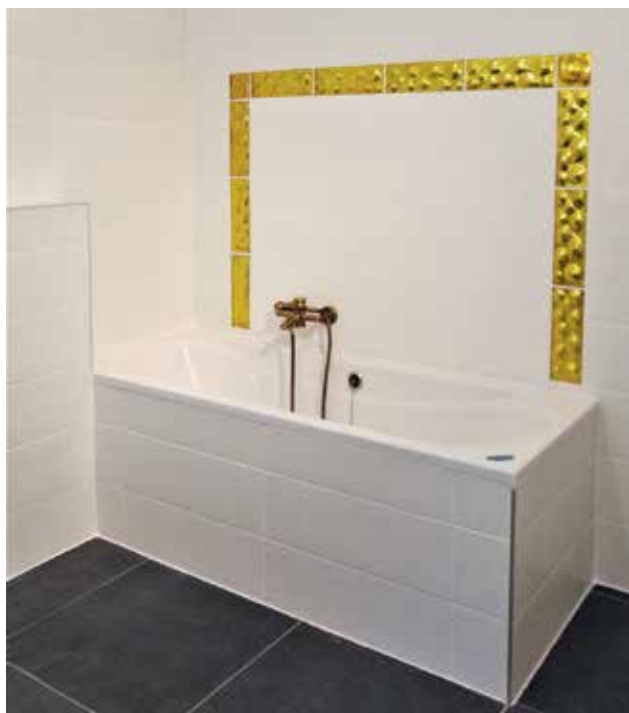

SZŐNYEGI Zsófia: Öltözék véletlen mintaalkotással 1.

Zsófia SZŐNYEGI: Dress of accidental pattern 1

2021, pamutvászon, textilfesték, 165x150 cm

Fotó: Liskay Lilla

SOLTÉSZ Melinda: Glassflow reflexiósüveg burkolat

Melinda SOLTÉSZ: Glassflow reflecting glass tiles

2021, elemenként: 10x20 cm, 3D nyomtatás, foncsorozott, csiszolt, formára olvasztott síkűveg

Fotó: Soltész Melinda

Mint az egyéni témák leírásából látszik, a 2019–2022-es MMA művészeti ösztöndíjasok kutatási területei az iparművészet és tervezőművészet rendkívül széles spektrumát ölelik fel. A munkákban mégis közös a szakma iránti elhivatottság és az újításra, az egyéni utakon belül a maximális elmélyülésre való törekvés. A kutatási területek néhol keresztezték egymást, máskor két teljesen más szemszögből vizsgálták meg ugyanazt a témafelvetést, mint például Monori Anita és Bán Miklós, akik egyaránt a tervezőművészet digitalizációjával foglalkoztak, bevonva a legmodernebb ipari technológiákat az alkotások létrehozásába. A FISE Galériában látható kiállításon az ösztöndíjasok munkáik mellett a tervezői/kutatói párhuzamokat és metszéspontokat is bemutatták.

Összeállította:

KOÓS Daniella formatervező

és

MOLNÁR Eszter művészettörténész

(Közös nevező. Az MMA Művészeti Ösztöndíj Program 2019–2022 tervezőművész ösztöndíjasainak kiállítása. FISE Galéria, Budapest, 2022. október 12–28.)

Feltámadás!

TRIANON MISSZIÓS VÁNDORKIÁLLÍTÁS

„Legyenek műveitek meghallgatásra találó fohász!”
(Szegő György, *Vendégkönyv*)

Panorámakép a Trianon Missziós Vándorkiállításról | View of the Trianon Missionary Travelling Exhibition

Magyarok Világszövetsége Székház, Budapest, 2022

Fotó: Mujdricza Ferenc

A ránk kényszerített tragikus trianoni békediktátum századik évfordulóján nem történt *méltó országos megemlékezés*, ezen próbáltak – szerény eszközeikkel – javítani a kiállítók és a rendező. Az „ügy” igazságtalan, embertelen volta, jelentősége és állandó napirenden tartása miatt folyamatosan működő – egyre bővülő – Trianon Missziós Vándorkiállítást indítottak útjára a Kárpát-medencében. Céljuk egy kiutat kereső, pozitív, előremutató, identitástudatunkat erősítő, folyamatos eseménysor megvalósítása – a százéves, sebeinket nyalogató, búsmagyar kesergés helyett – a vizuális művészet nyelven.

Az első kiállításuk 2020. nyár–ősz fordulóján a Hazatérés templomának Kossuth-termében volt az alábbi nyolc művész munkáival: Bacsi István (1948–2002) szobrász-
iparművész, Barabás Márton képzőművész, Derdák Éva restaurátorművész, Jakab Csaba építész-belsőépítész, Maczkó Erzsébet fotóművész, Orient Enikő textilművész, Rainer Péter építész-belsőépítész és Stein Gusztáv (1875–1941) könyvkiadó, könyvtervező.

A második kiállításnak a Magyarok Világszövetsége Székház Csontváry-terme adott otthont. Itt már 29 alkotó 53 műve szerepelt. A terem alsó harmadában falra akasztott művek sorakoztak. A magas teret kihasználva a felső

kétharmadba 19 nagy méretű zászló került. Az egyharmad-kétharmad felosztás utalás az ország területvesztésének mértékére. Itt a teljes Nagy-Magyarország mutatkozott be. Alul a földönjárás, a mai valóság szerepelt, felül az ideális kép. Dr. Drábik János, az Országos Trianon Társaság elnöke a kiállítás megnyitásakor elmondott köszöntőjében kiemelte: Trianon történelmünk legnagyobb tragédiája és gyásza. Ma sajnos nincs Trianon-tudatunk! Ezen próbál segíteni, lendíteni a jelen kiállítás. Dr. Pandula Attila történész a kiállítás megnyitójában családi indíttatása és felvidéki tapasztalatainak felidézése után, ismertetést adott a trianoni békediktátum témájában született külföldi (párizsi és pozsonyi) kiállításokról és azok megítéléséről, majd méltatta jelen kiállítás egyediségét.

A tárlaton korábbi és újonnan készült műalkotások egyaránt szerepeltek. A fő szempont az volt, hogy az alkotónak mit mond Trianon. A művek a különböző formák és tartalmak ellenére is egyirányú gondolkodásról tettek tanúságot.

Angyal Júlia festőművész az *Itt vagyunk* és a *Mi maradunk* című monokróm, figurális képeivel a helyben maradókat helytállásának állít emléket. Árvay Zolta festőművész nagy méretű képei, *A kezdet: államalapítás – Szent István felajánlja az országot a Szűzanyának* és a

Barangolás egykori áldott mezőinken – Trianoni útinapló címükkel jól meghatározzák a művek üzenetét. Bacsai István Kárpátaljáról származó szobrász-iparművéstől a *Trianon konéc* című megrendítő fekete-lila színű zászlója szerepelt. Balogh Edit erdélyi születésű textilművész *Fejfa* című nyomata látomászerű, finom munka. B. Csernyánszky Katalin textilművész zászlóin, a *Szétszakítás I.* és *Szétszakítás II.* címűn az erdélyi fenyvesek, hegy-csúcsok sejlenek, melyek a szétszakítás után az emlékezet kútjába hullnak. Az *Emlékezet* című alkotáson az alsó rész búzaszálakkal az egységes országot jelképezi Európa közepén, felfelé haladva a részekre szakadással elvész a termés java. Az *Átrendeződés* azt jeleníti meg, hogy a nagy kataklizma után az ország részekre szakad. Csík-szentmihályi Réka textilművész *Egy élet két pillanata* című zászlójával a hétköznapi kisembernek állít emléket, aki az egyik nap még Magyarország büszke honpolgára, másnap ugyanott egy másik ország másodrendű, kisémmizett, üldözött állampolgára. Ifj. Durkó Zsolt festőművész a *Magyar tükör* című képén a merengő alakok, régi-új motívumok fénytereiben a történelmi idő távlatait a *Vera Icon*, a torinói képmás megjelenítéséig tágítja. Gadányi Jenő (1896–1960) festőművész (*Szűz) Anya gyermekével 1920–1956* című tusrajza a kis mérete ellenére is monumentális. Gránitz Miklós fotóművész *In memoriam Trianon* című fotómontázsán a világháborús

katonatemető egy felfordított rohamsisakon egyszerű, ötletes megoldás. Hager Ritta textilművész *Köpenyes Mária* című gobelinje István Szent Korona-felajánlását ábrázolja, körben a magyar néppel, háttérben a Kárpát-medencével, és mindegyik óvón borul Mária köpenye. Nagy méretű, egyszerű zsákvászon *Zászlója* – közepén piros-fehér-zöld sávval – a terem közepéről lógott alá. Hayde Tibor és Szepesi Ákos építészek Kenderes, Hernádbüd és Barót református templomainak példászerű helyreállítását mutatták be öt tablón. Jakab Csaba építész-belsőépítész szülőfalujába, Farkaslakára tervezte, majd kalákában megépült Erdély első *Trianon-emlékműve* 2010-ben, ami az első *Nemzeti Összetartozás Emlékműve* lett. Kádár Katalin képzőművész *Trianon* című elektrográfija a fájdalmas veszteségről szól, ahol a Trianon szó A betűjét egy harang helyettesíti, s a vidám-színes pipacsos tájat komor feketeség lepi el. Maczkó Erzsébet fotó- és képzőművész *1920–2020* című fotógrafikáján Trianon-maszok van Nagy-Magyarországon. A *Van kiút* című művén, az országon keresztlabirintus látható, ami azt sugallja, van kiút, csak meg kell találni. Makkai Márta textilművész nagy méretű zászlói, a *Népművészet I.* és a *Népművészet II.* matyó rózsamotívum felhasználásával készültek. A *Szent koronás zászló* a korona részletének stilizált kompozíciója. Az *Életfa* a magyar ősvallás világszinteket összekötő jelképe, a Föld-Ég, Ember-Isten

PÁLOS Anna: Hol van az én otthonom? | Anna PÁLOS: Where is my home? | 2017, papír, szén, 70x100 cm
Fotó: Pálos Anna

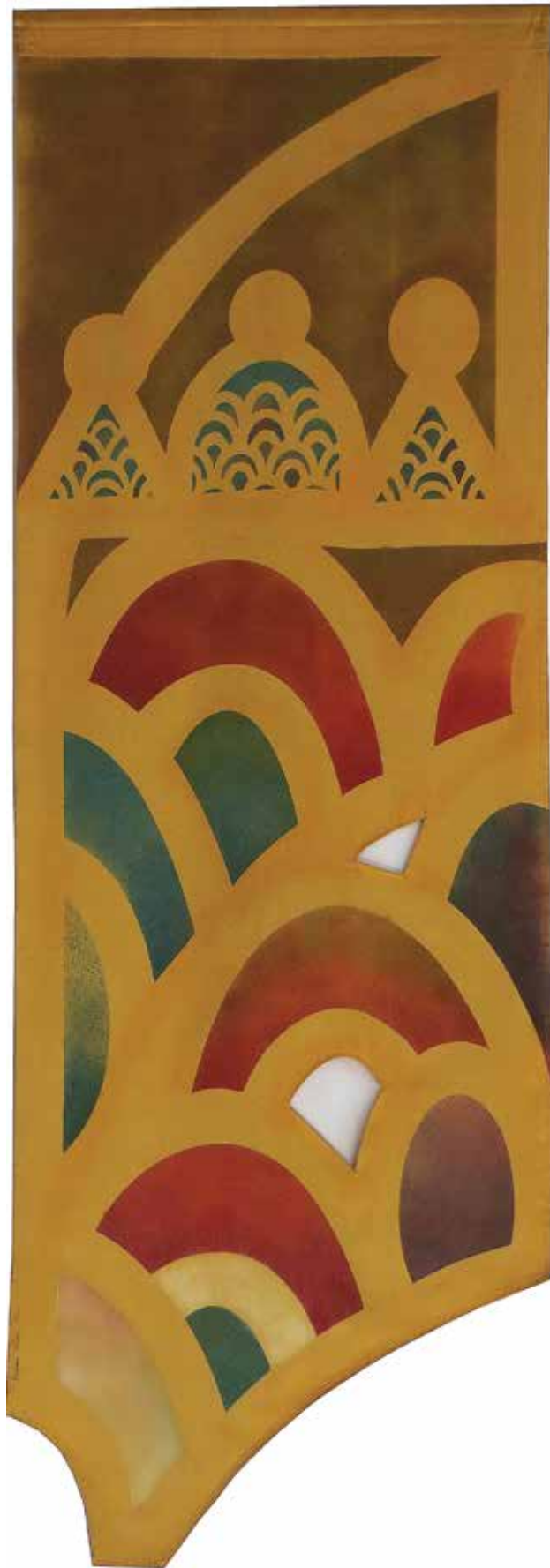
ORIENT Enikő: Himnusz-töredék
 Enikő ORIENT: Anthem fragment
 2000, selyem, textilorigami, 250x100 cm
 Fotó: Maczkó Erzsébet

kapcsolatra utal. A *Tavaszi* az 1848–1849-es eseményeket idézi meg. Mújdricza Ferenc építész *Trianon-kápolnájának* makettfotója a hévízi gyógyító tündérrózsa-terével kifejezett hálaadás megmaradásunkért, a Természet és a Teremtő erejével megújulni képes rendíthetetlen hitünkért, világlátásunkért. A *Töviskápolna* látványterve az esztergomi Vaskapu ormán száz éve álló *Magyarok Nagyasszonya*-szobor környezetének átalakítását mutatja be az elszakított részeket jelképező töviskoszorús kapuzatokkal, zarándokszállással és sziklakápolnával kiteljesített Trianon-emlékhellyé. Mújdricza Ferenc építész és Mújdricza Péter építész-művészettörténész közösen megvalósított munkája a *Trianon-oltársátor és -harangtorony* (a tatai Új köztemető ravatalozójának főbejárata, harangtornya és kápolnája, 1983–1995 – *a szerk.*). Orient Enikő textilművész nagy méretű zászlóján, a *Himnusz-töredéken* a magyar trikolor megjelenítésével válik beszédessé az élettér. Az *Összetartozás* orgonásípszerű sávjai a különböző területek egységét jelentik. *A fá élete* című művén a megcsonkított fa megleli a tovább élés lehetőségét. A *Fénytörésen* a fény-színsávok irányváltáskor is töretlenek maradnak. A *Jákob lajtorjája* az Eget és a Földet köti össze. A *Kalitka* bezártságában is erőt ad az élni akarás. Pálos Anna grafikusművész *Hol van az én otthonom?* című képe Wass Albert *Adjátok vissza a hegyeimet!* regénycímének képi megfelelője. Pató Károly

GADÁNYI Jenő: (Szűz) Anya gyermekével 1920–1956
 Jenő GADÁNYI: (Virgin) Mother and child 1920–1956
 1956, papír, tus, 26,4x20 cm
 Fotó: Maczkó Erzsébet

MAKKAI Márta: Szent koronás zászló
 Márta MAKKAI: Flag with the holy crown
 2000, vászon, festett, 264x93 cm
 Fotó: Maczkó Erzsébet

Építész-grafikusművész a *Memento* című fekete-fehér linómetszetén repedezett földfelületű négyzetekből álló Krisztus keresztyével érzékelteti a nemzetdrámát. Rainer Máté festőművész *Pusztatemplom* című tollrajza érzékeny finomsággal jeleníti meg a magárahagyottságot, a kitaszítottágot, az egyedülletet. Rainer Péter építész-belsőépítész az *Isten hozta!*, a *...szak a foltját*, a *Trianon-tölcser* és a *10 év – 20 mű* című műveivel szerepelt. Sándor József Attila festőművész monokróm monotípiái: a *Szántóink összeérnek* a címével összhangban nyugodt vonalvezetésű, míg a *Széttépve* című zaklatott, nyugtalan. Tóth József Füles fotóművész *Fejszével írt békekötés* című fotógrafikája az ország testébe vágó fejszét ábrázol, nyelén az antantországok zászlóival. Tóth Szilvia és Daróczi Péter textilművészek *Trianon 2022* című nagy méretű zászlónyomatán Nagy-Magyarország vérzivatarban ázik. Véghseő Klára festőművész képén a felhőkből Erdély őrangyala kivont karddal védi az alatt lévő fatornyos templomot és tájat. Zalaváry Éva textilművész *Szavak* című nagy méretű zászlóján Trianon kapcsán kikíváncozó szavak szerepelnek.

HAGER Ritta: Köpenyes Mária | Ritta HAGER: Virgin of Mercy
 2022, gyapjú, pamut, gobelin, 98x118 cm
 Fotó: Maczkó Erzsébet

A vándorkiállítás a továbbiakban nőhet, osztódhat, többfelé válhat, mint a fa gyökerei, ágai – benőhetik az egész Kárpát-medencét... –, így, míg Trianon lesz, mindig lesz látható-látogatható, emlékező-emlékeztető Trianon-kiállítás. A kiállítást szervezte és rendezte Rainer Péter.

PROKOPP Mária
 művészettörténész

(Trianon Missziós Vándorkiállítás. Magyarok Világszövetsége Székház, Budapest, 2022. június 4. – augusztus 23.)

Opus 735

A HÁBORÚ NYOMAI AZ ESTERHÁZY HERCEGI KINCSTÁR MŰTÁRGYAIN

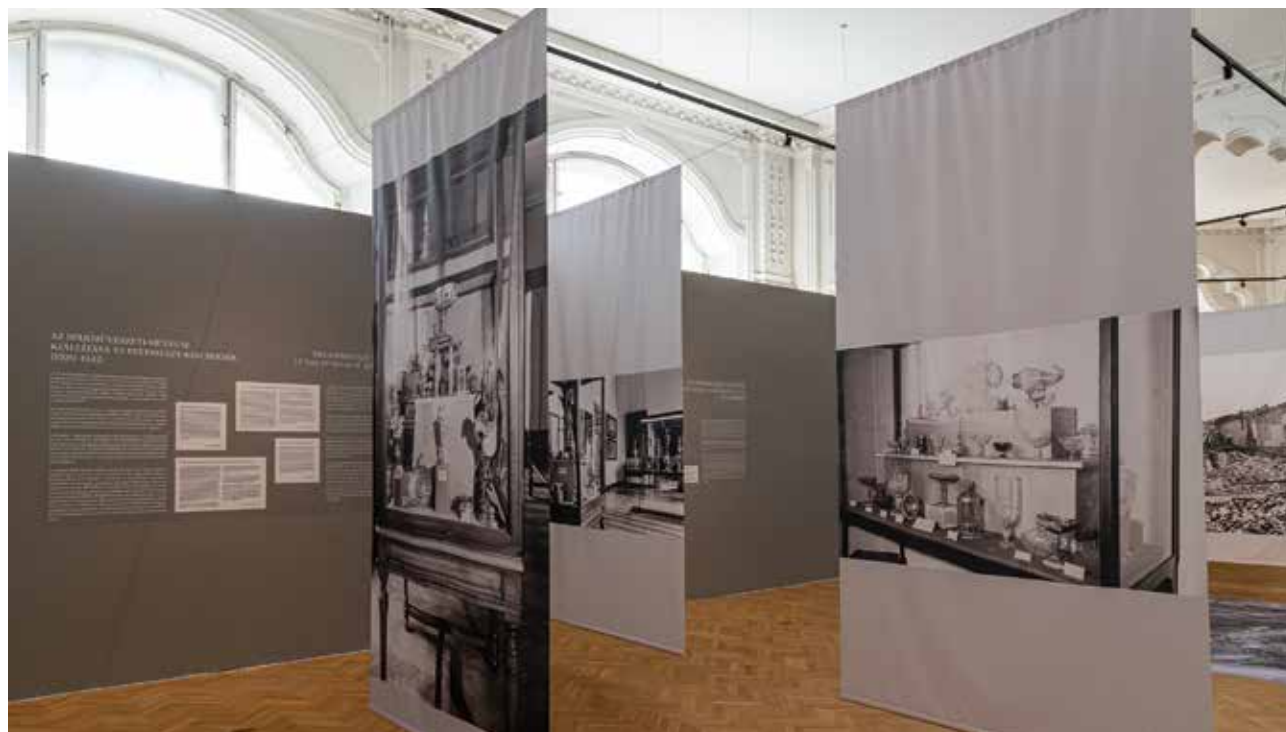
A megalapításának 150. évfordulóját idén ünneplő Iparművészeti Múzeum rendhagyó kiállításának címe arra utal, hogy 1872 óta ez az intézmény 735. regisztrált tárlata. Erre az alkalomra rövid időre ismét kaput nyit a múzeum 2017 óta zárva tartó Üllői úti palotája, méltó helyszínt nyújtva ennek a jubileumi kiállításnak.

És kevés méltóbb témát találhatott volna az intézmény az ünnepi alkalomra, mint az Esterházy-kincstár. Ezt a Magyarországon egyedülálló főúri gyűjteményt, amelynek története 100 év óta összefonódott a múzeuméval, és amelyet a múzeum szakmai gárdája valamennyi részlegre, osztályra kiterjedően, generációk óta őriz, kutat, gondoz.

Nem csak a jubileum éve miatt rendhagyó ez a hagyományos művészeti tárlatot performance-szal, külön erre az alkalomra szerzett zenével, archív

filmhíradórészletekkel ötvöző kiállítás. Különleges azért is, mert a kincstár anyagának eddig ismeretlen darabjait: a roncs állapotú műkincsek mintegy hatvandarabos válogatását – súlyosan megsérült, illetve javarészből megsemmisült vagy apró darabokra tört, de egykor a magyar főúri luxust reprezentáló dísz tárgyakat – tárja a közönség elé.

Az Esterházy-kincstár ugyanis a második világháború végén bombatalálat következtében súlyos, sok tekintetben helyrehozhatatlan károkat szenvedett. Szomorú aktualitásként, a szomszédos Ukrajnában dúló harcokra reflektálva, így válik ez a kiállítás egyúttal annak is mementójává, milyen hatalmas mértékű pusztítást, pótolhatatlan veszteséget okoz a háború a műkincsekben is.

Opus 735 – A háború nyomai az Esterházy hercegi kincstár műtárgyain című kiállítás (részlet) | Opus 735 – Traces of War on Artworks from the Treasury of the Princes Esterházy (exhibition photo) | Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2022

Fotó: Szalontai Zoltán / Iparművészeti Múzeum

Gyömbértartó maradványai | Remnants of a ginger holder | Augsburg, 17. század, lapis lazuli lapok, részben aranyozott ezüstmag és -foglatok, festett zománcdísz, egykori magasság: 22,2 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: Ej 292)
Fotó: Áment Gellért

Az Opus 735 – A háború nyomai az Esterházy hercegi kincstár műtárgyain című kiállítás részlete az idővonallal, valamint az Iparművészeti Múzeum kupoláját lezáró laterna gipszmodelljének darabjaival | Opus 735 – Traces of War on Artworks from the Treasury of the Princes Esterházy, part of the exhibition with the timeline and pieces of the plaster model of the lantern crowning the cupola of the Museum of Applied Arts
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2022
Fotó: Szalontai Zoltán / Iparművészeti Múzeum

Vitrinek az Opus 735 kiállításon. Balra KÉPÍRÓ Ferenc: Losonczy Antal és Báthory Klára címerével ellátott, aranyozott ezüst díszkancsó és tál; a jobb oldalon Johann Michael MAUCHER: Dísztál a kagylófogaton ülő Galathea alakjával | Showcases of Opus 735 exhibit. Left: Ferenc KÉPÍRÓ: Silver-gilt ornamental cup and bowl with the coats of arms of Antal Losonczy and Klára Báthory; right: Johann Michael MAUCHER: Ornamental dish with the figure of Galatea sitting in a shell-chariot | Bal oldal: Kolozsvár / Cluj, 1548, aranyozott ezüst, a kancsó magassága: 106 cm, tál: Ø 80 cm (Esterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközpont, Fertőd); jobb oldal: 17. sz. vége, elefántcsont, 52,5x66,5 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: E 88.1)
 Fotó: Szalontai Zoltán / Iparművészeti Múzeum

Az Esterházyak kincstárának történetét megszületése óta háborúk kísérték. A család felemelkedésének és a kincstár kialakulásának a kora a 17. század. Ekkor, a török háborúk időszakában váltak egyre befolyásosabbá az Esterházyak, akiknek két tagja, Miklós (1582–1645) és Pál (1635–1713) is betöltötte a király után a legmagasabb, nádori méltóságot. A család nemcsak a politikában, de a harctéren is fölvetette a küzdelmet a törökkel. Esterházy Pál, aki birodalmi hercegi címet nyert 1687-ben, maga is részt vett a harcokban. Ő volt az, aki 1695-ben létrehozta a kincstárat is magába foglaló családi hitbizományt azzal a céllal, hogy az így jogilag lekötött vagyon osztatlanul és elidegeníthetetlenül szálljon a mindenkori örökösökre.

A diplomáciai ajándékok, hozományok, megrendelések és hadizsákmány révén is gyarapodó, a 17. század végére lényegében kialakult, legendásan gazdag kincstárat a sziklára épült, nyugat-magyarországi Fraknó vára (ma Burg Forchtenstein, Ausztria) rejtette. A biztonságos falak védelmében és hitbizományi státusának köszönhetően így évszázadokon át egyben fennmaradt.

A műkincsegyüttes történetét a 20. században még

inkább beárnyékolta a háború.¹ 1919 márciusában, a vesztes háború sújtotta Budapesten proletárforradalom tört ki. A megalakult tanácskormány egyik első intézkedésként államosította a magántulajdonban lévő műkincseket. Az Esterházy-kincstár válogatott darabjait is lajstromba vették és Fraknóról Budapestre szállították, ahol az Iparművészeti Múzeumban helyezték el. A kincsek biztonságos őrzése céljából a múzeumigazgató, Végh Gyula földszinti lakásának egyik helyiségét átalakították, ablakát befalazták. Itt a műtárgyak nemcsak a kommün 133 napját, de az azt követő román megszállást is sértetlenül átvészelték. Esterházy Miklós herceg (1869–1920) – bizalma jeleként és az adott politikai helyzetet is figyelembe véve – ezután is az Iparművészeti Múzeum őrzésében hagyta letétként a kincstár darabjait, melyekből már 1920 áprilisában kiállítás nyílt a múzeum első emeletén.

A két tágas teremből álló új állandó kiállítás előzetes bejelentkezéssel volt látogatható. Az elsőben textilművek, viseletek, nyergek, lótarakók, fegyverek és órák, a másodikban arany- és ezüstdrágaságok, ötvösművi foglalatba helyezett nemes anyagú, például

hegyikristályból és más drágakőásványokból faragott műkincsek, elefántcsont faragványok, fajanszok és keleti porcelánok kerültek közszemlére. A múzeum munkatársai ismeretterjesztő előadásokat is tartottak a kincsekről.

A Tárnok utca 9–13. (Budapest I. ker.), az Esterházy-palota romjai a budai Várban 1945-ben | Tárnok street (Budapest, 1st district), ruins of the Esterházy palace in the Castle District of Buda in 1945
Fotó: Fortepan / Archiv für Zeitgeschichte ETH Zürich / Agnes Hirschi

Az *Opus 735* című kiállítás első szakaszának molinólabirintusa ennek az egykori kiállításnak a képeit idézi föl. Az archív fotókon még ép állapotban láthatók a kiállítás későbbi szakaszának vitrinjeiben elhelyezett roncok. A műtárgypusztulás története pedig már a második világháború éveire nyúlik vissza.

Amikor az Esterházy-termet 1942-ben bezárták, Magyarország már hadban állt, az Iparművészeti Múzeum pedig – önállóságát veszítve – a Magyar Nemzeti Múzeum egyik szervezeti egységévé működött. A kincseket a Nemzeti Múzeum épületének óvóhelyén helyezték el. 1944 őszétől a front egyre közelített a főváros felé. Zárult az ostromgyűrű Budapest körül, amikor 1944 decemberében Esterházy Pál herceg (1901–1989) a kincseket elszállította a múzeumból.

A Tárnok utcai Esterházy-palota romjainak feltárása 1949-ben
Exploring the ruins of the Esterházy palace in Tárnok street in 1949
Fotó: Iparművészeti Múzeum Adattár (NLT_100670_2)

A múzeumi szakembereknek is csak feltételezéseik voltak a kincsek rejtkehelyéről, egészen 1948 decemberéig, amikor a herceg fölkereste az Iparművészeti Múzeum akkori igazgatóját, Voit Pált. Bejelentette, hogy a kincsek a hamarosan hatósági bontás alá kerülő, lebombázott Tárnok utcai Esterházy-palota romjai alatt rejtőznek, és felkérte a múzeumot, hogy kísérelje figyelemmel, illetve kezelje továbbra is letétként az előkerülő műtárgyakat.

A budai Várban, a Mátyás-templom szomszédságában, a Tárnok utcában állt egykor „[...] szélesen és nyugodtan [...]”, csak egy emelettel, de vagy hat házhelyen [...]” a 40 szobás palota. A világháború alatt svájci követség is működött az épületben, ezért is gondolhatta Esterházy Pál, hogy itt biztonságosabb helyen lesznek a felbecsülhetetlen értékű műkincsek. A sors és a háború azonban közbeszólt. Alig néhány héttel az odaszállítását követően, 1945 januárjában bomba hullott az épületre, melynek romjai maguk alá temették a pincébe rejtett kincsesládákat.

A roncsolódott műkincsek állapotát a romok alatt eltöltött négy év is súlyosbította. Több műkincs sajnos visszavonhatatlanul megsemmisült. Az esőnek,

UNGI István és SZVETNIK Joachim a vezekényi tál restaurálásán dolgozik az Iparművészeti Múzeum Ötvösműhelyében 1960-ban | István UNGI and Joachim SZVETNIK working on the restoration of the Vezekényi dish in the goldsmiths' workshop of the Museum of Applied Arts in 1960
Fotó: Iparművészeti Múzeum Adattár (FLT 14338)

Borosnyámból, ametisztból és jáspisból faragott 17. századi műkincsek maradványai az Iparművészeti Múzeum Opus 735 című kiállításán
 Remains of 17th century artworks carved of amber, amethyst and jasper in the Opus 735 show of the Museum of Applied Arts
 Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum

Az Ottavio MISERONI műhelyében készült Sárkány alakú díszerleg maradványai | Remains of the ornamental cup shaped like a Dragon made in Ottavio MISERONI's workshop | Milánó, 1600 körül, hegyikristály; aranyozott ezüstoffalatok; türkiz, rubin, smaragd; festett zománcdíz; egykori magasság: 23,5 cm, hosszúság: 36 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: Ej 170)
 Fotó: Áment Gellért

hónak, fagynak kitett műtárgyak nagy része darabokra tört, eldeformálódott, megégett, a földben szétázott, szétmállott. Szétszóródott, összekeveredett töredékeiket csak szakszerű ásatás keretében lehetett felszínre hozni. A nehéz körülmények közt, téli hidegben, rendőri felügyelet alatt, fokozott ütemben zajló, Gerevich László vezette feltárás az első kincsesláda felbukkanásától kezdve éjszaka, reflektorok fényében is folyt. A töredékek azonosításában az Iparművészeti Múzeum művészettörténész szakemberei: Mihalik Sándor, Csányi Károly és Csernyánszky Mária működtek közre. A lelőhely földjét többször is átvizsgálták, az egyes mozzanatok fényképekkel dokumentálták. A kincsmaradványokat – Esterházy Pál kérése szerint – előzetes azonosítást és gyors állapotfelmérést követően az Iparművészeti Múzeumba szállították, ahol ekkoriban létesültek a restaurátorműhelyek. Megkezdődött a töredékek pontosabb azonosítása és konzerválása.

A maradványok rendszeres átrostálását az Iparművészeti Múzeumnak a teljes kincstári anyagot, archív fotóit, szöveges leírásait jól ismerő restaurátorai ma is folyamatosan végzik. Az *Opus 735* kiállítás azokat az extrém mértékben sérült és hiányos roncsokat mutatja be, amelyek esetében már nem beszélhetünk hagyományos értelemben restaurálásról. (Bár romos állapotuk révén paradox módon rendkívül hasznos készítéstechnikai információkkal is szolgálnak a kutatóknak.) A mai restauratori etika már tiltja a visszafordíthatatlan beavatkozásokat, hiszen csak így őrizhetők meg a műtárgyak eredeti információi a jövő kutatói számára.

Rendhagyó feladatot jelentett a kiállítás megrendezése, hiszen nem ép műtárgyakat, hanem számos apró töredéket kellett a vitrinekben elrendezni. A műtárgyak sorba rendezése a két világháború közti kiállítás termeinek rendszerét követi. Jórészt török nyergeket és lótarakokat magába foglaló textilemlékekkel kezdődik, melyekhez fegyverek roncsai társulnak. Ezt követik az egykor ötvösművű foglalatokkal ellátott, nemes anyagokból faragott díszedények maradványai. A kiállítás kiemelkedő darabja a fertődi Esterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközponttól kölcsönzött reneszánsz ötvösmű, az úgynevezett *Losonczy-tál és -kanna*. A bemutató jelképe is lehetne az a bíborfestésű, aranyozott ezüstbe foglalt, restaurált fajanszkorsó, amelynek ábrázolását sokáig Bellonával, a háború istennőjével azonosították, pedig valójában Pax, a Béke megszemélyesítője.

A különböző mértékben károsodott maradványok helyreállítása a kincstár legjelentősebb, illetve a könnyebben helyreállítható darabjaival kezdődött. Ezzel párhuzamosan sorra nyíltak az Iparművészeti Múzeumban az Esterházy-kincseket önállóan vagy tematikusan bemutató kiállítások. Ezt a folyamatot

érzékelte a kiállítás harmadik szakaszának kronologikus fotóösszeállítása. Ezen az idővonalon nemcsak az ez idáig restaurált műkincsek válogatása szerepel, de a múzeum restaurátorainak és restaurátorműhelyeinek, valamint az Esterházy-kincsek kiállításainak fényképei is föltűnnek a hőskortól napjainkig.

Opus 735 – A háború nyomai az Esterházy hercegi kincstár műtárgyain című kiállítás (részlet) | Opus 735 – Traces of War on Artworks from the Treasury of the Princes Esterházy (exhibition photo)
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2022
Fotó: Szalontai Zoltán / Iparművészeti Múzeum

A kiállított roncsok háborús *mementó*ként várják, hogy a szakemberek által a számukra legideálisabb módon, egyedi vagy kísérleti módszerekkel megmentve, esetleg rekonstruálva, régi szépségüket minél teljesebben és hitelesebben felidézhessek. Így egykor talán újra hiteles összképet alkothatunk majd ennek a Magyarországon egyedülálló módon egységében megmaradt főúri kincstárnak a gazdagságáról. Jelen állapotukban pedig a kincstár hányatott sorsáról, történetéről szolgálnak máig szóló tanulsággal.

PANDUR Ildikó
művészettörténész, a kiállítás kurátora

(Opus 735 – A háború nyomai az Esterházy hercegi kincstár műtárgyain. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2022. július 28. – október 15. Kurátorok: Pandur Ildikó, Pásztor Emese)

1. Az Esterházy-kincstár 20. századi történetét feldolgozó, az *Opus 735* című kiállítás alapjául is szolgáló kiadvány: Horváth Hilda: *Nemzeti kincstárunk, az Esterházy hercegi kincstár 20. századi története*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014.

2. Szerb Antal: *Budapesti kalauz marslakók számára*. Kolozsváry Sándor rajzaival. Nyomtatta Löbl Dávid és Fia. Budapest, 1935.

Magyar hal Portugáliában

HUBAY-CEBRIÁN ANDOR MŰVÉSZETI TEVÉKENYSÉGE VISTA ALEGRÉBEN

Hubay-Cebrián Andor az 1948 tavaszán államosított Herendi Porcelángyár Rt. utolsó igazgatója volt. Miután nem sokkal ezután családjával együtt elhagyta Magyarországot, rövid norvégiai kitérőt követően – ahol a porsgrundi porcelángyár (Porsgrunds Porselænsfabrik) művészeti vezetője volt – 1951-ben a távoli portugáliai kis faluba, a Portótól nyolcvan kilométerre fekvő Vista

HUBAY-CEBRIÁN Andor: Dunai hal. Gyártó: Vista Alegre Porcelángyár
Andor HUBAY-CEBRIÁN: Danubian Fish. Producer: Vista Alegre Porcelain
Factory | 1954, porcelán, 2,4x1,8x11,9 cm
Fotó: Vista Alegre-i Múzeum

Alegrébe költözött. Az Atlanti-óceán közelében fekvő településen 1824-ben – Herend előtt két évvel – alapítottak porcelángyárat, amely kisebb-nagyobb megszakításokkal a második világháború végén is működött, sőt ezekben az évtizedekben élte egyik fénykorát.

Hubay Jenő zeneszerző és hegedűművész fia a tanulmányait Párizsban és Rómában végezte, festészetet tanult, de már egészen fiatalon kapcsolatba került a porcelánalkotással és -gyártással, mivel édesapja és a Herendi Porcelángyár tulajdonosa, Farkasházy Jenő jó barátok voltak. A két világháború között Hubay-Cebrián Andor ismert festővé vált, elsősorban sajátos jegyeket hordozó tájképei, valamint portréi miatt. Utóbbiak közül a legismertebb az 1935-ben Klebelsberg Kunóról készített festménye volt. A festészet mellett szobrászattal, majd mintatervezéssel is foglalkozott, de az 1930-as évek közepétől vállalatvezetői és -ügyvivői feladatokat is ellátott. 1932-től a Nemzeti Szalon igazgatója, 1936-

HUBAY-CEBRIÁN Andor: Arany lazac / Magyar hal. Gyártó: Vista Alegre Porcelángyár | Andor HUBAY-CEBRIÁN: Golden Salmon / Hungarian Fish. Producer: Vista Alegre Porcelain Factory | 1954, porcelán, 8,7x11,5x24,4 cm
Fotó: Vista Alegre-i Múzeum

tól a Herendi Porcelángyár művészeti, majd 1945-től ügyvezető igazgatója lett. A nemzetközileg is jól ismert Hubay-Cebrián Andort sokrétű tapasztalatai miatt hívták művészeti igazgatónak Vista Alegre-be.

HUBAY-CEBRIÁN Andor: Magyar hal. Gyártó: Vista Alegre Porcelángyár
Andor HUBAY-CEBRIÁN: Hungarian Fish. Producer: Vista Alegre Porcelain
Factory | 1955, porcelán, 7,3x11,2x22,5 cm
Fotó: Vista Alegre-i Múzeum

Alig három évet töltött itt, mégis a vállalat művészi koncepciójának megújítása mellett a vállalat-szervezésben, főként a munkásjólét területén hozott intézkedései meghatározóak voltak. Megérkezését követően a formatervezést és a gyártást új alapokra kívánta helyezni, ennek érdekében az alkotótérreket gyökeresen átalakította. A festőműhely ablakait megnagyobbította, hogy minél több természetes fény juthasson be a belső terekbe. Emellett óránként 10-15 perc pihenőt rendelt el a festők számára, és fontosnak tartotta a párbeszédet a szobrászok és porcelánfestők között. Az égetőkemencék mellett dolgozók esetében rövidítette a munkaidőt, illetve több pihenőidőt határozott meg számukra. Szintén a nevéhez fűződik a porcelánfestő-képzés megújítása is.

Szellemisége és tevékenysége komoly reformokat, de egyben gyakori konfliktusokat is eredményezett az ekkor még erősen feudális szellemiségű Portugáliában, különösen annak egy apró, elzárt településén. Részben ennek is tudható be, hogy 1954-ben családjával Lisszabonba költözött. Ugyan Hubay-Cebrián Andor még két évig a porcelángyár alkalmazottja maradt, de ez idő alatt elsősorban tervezőként számítottak rá. Művészeti tevékenységének sikerét jelzi, hogy több kisplasztikáját mind a mai napig gyártják és forgalmazzák.

Emigráns magyar művészként természetes, hogy kezdetben elsősorban hazájára emlékeztető témákat, motívumokat használt. Később, jobban megismerve a helyi, valamint Portugália (volt) afrikai gyarmatainak kultúráját, egyre színesebb és sokrétűbb terveket készített. Különösen a gyarmatok gazdag állat- és növényvilága, a színek és formák sokrétűsége nyugtázta le. Megmaradt

tervei alapján jól látszik, hogy míg Porsgrundban elsősorban a kék, addig Vista Alegreben a zöld és piros különböző, elsősorban élénkebb árnyalatai domináltak. Ceruzarajzai, skiccei és az ebből készült tervei közül végül csak néhányat öntöttek porcelánba – közülük a legismertebb az ágaskodó zsiráfot és egy pálmafát ábrázoló kisplasztika (Girafa e palmeira) –, ezek a tárgyak ma is komoly értékkel bírnak a gyűjtők körében.

A Vista Alegre-i Múzeum állandó kiállításában Hubay legismertebb alkotása, a *Peixe Húngaro* (Magyar hal) nevet viselő kisplasztika szerepel. Már Herenden is tervezett halformákat, azonban rajzai között itt már megjelennek a tengeri halak és más egzotikus élőlények is. A Magyar hal 1954-ben került a gyártott termékek listájára, majd két évvel később „kistestvére”, a kevésbé ismert *Peixe Danubiot* (Dunai hal) is elérhetővé vált az érdeklődő közönség számára. A Magyar hal modellje egy lazac volt, amely köztudottan nem honos Magyarországon, így a porcelántárgy megnevezése elsősorban az emigrációba kényszerült alkotójára és megszállt hazájára vonatkozhatott.

HUBAY-CEBRIÁN Andor a Vista Alegre-i irodájában 1952-ben
Andor HUBAY-CEBRIÁN in his office in Vista Alegre in 1952
Fotó: a Hubay család tulajdona

Hubay-Cebrián Andor 1956 után már nem foglalkozott formatervezéssel, Lisszabonban visszatért a festészethez, a helyi amerikai iskolában tanított, valamint előkelő portugál családoknak készített portrékat és tájképeket. Szabadidejében – ahogy gyermekkorától kezdve – folyamatosan festett, ehhez pedig az óceánpart kitűnő inspirációt és háttérrel biztosított számára.

SZÜTS István Gergely
történész

Források

Szüts István Gergely: A Herendi Porcelángyár Rt. államosítása. *Betekintő*, 2015/3.

Czetz Balázs – Szüts István Gergely: Hungarika kutatás és a portugál levéltárak. Beszámoló a 2018. június 1–17. között végzett portugáliai kutatóútról. *Levéltári Szemle*, 68. évf. 4. sz. (2018), 56–67.

Otthon vagy lakógép

ÉPÍTÉSZET ÉS IPARMŰVÉSZET ÖSSZEFONÓDÁSA A WALTER RÓZSI-VILLÁBAN

Építészet, belsőépítészet, formatervezés és iparművészet számos alkotó életművében jár kéz a kézben. A Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM MDK) gyűjteményei is az alapvetően építészeti fókusz mellett ugyanúgy reprezentálják több hazai alkotónak nemcsak építészeti, hanem a tervezés más területein végzett munkásságát is. Az intézmény új és egyben első kiállítóhelye, a Walter Rózsi-villa is olyan kiállítással nyitotta meg kapuit 2022 májusában Budapesten, a Bajza utca 10. szám alatt, amely tükrözi e szakterületek összefonódását. A *Szintér és Lakótér* –

Modern lakóházak Magyarországon 1928–1945 címet viselő időszaki nyitókiállítás (vezető kurátor: Ritoók Pál, kurátorok: Magyaróvári Fanni Izabella és Sebestyén Ágnes Anna) az 1936-ban épült Walter Rózsi-villát kontextusba helyezve, a két világháború közötti lakhatást – lakóépület-tervezést és otthonteremtést – mutatja be. A térszervezésében és építészeti formaképzésében rendszerint az eredeti állapotokat idéző, de a mai építőipari sztenderdeknek megfelelő szerkezetekkel és anyagokkal 2020 és 2022 között felújított villa¹ tudatos döntés nyomán nem lett enteriormúzeum, hanem a MÉM MDK kiállítóhelye és rendezvényhelyszíne. A mai funkcióknak megfelelő kortárs berendezés így élő kapcsolatban van a kiállított, műtárgy státusú bútorokkal és iparművészeti tárgyakkal.

Tradicionális, modern és kortárs – a Walter Rózsi-villa egykori és mai berendezése

A villa építésze, Fischer József a memoárjában úgy emlékezett vissza, hogy Walter Rózssal és férjével, Radó Gézával először „*rokokó bútorokkal berendezett lakásukban*” beszélgetett a megbízásról, ahol a megrendelő házaspár jelezte, hogy amint Fischer láthatja, nekik már „*kialakult ízlésük van, modern házba nem illenek be ezek a bútorok*”² Fischer ennek ellenére minden ízében modern villát tervezett a megrendelők és kislányuk, Radó-Walter Marika részére. Fischer szerint ez végül mégsem okozott csalódást, hiszen, ahogy írta: „*a csaknem kész épületbe mentem egyik reggel. Amikor a hallba léptem, a művésznő hozzám futott, átölelt, megcsókolt, és elmondta: amikor tegnap este megérkezett [feltehetőleg külföldi vendégszerepléséből – M. F. I.], rögtön látni akarta a házat, a kert felőli látványra örömeiben sírva fakadt.*”³ Walter Rózsiék tehát idővel bizonyára megbarátkoztak a modernizmussal, azonban a házat tradicionális ízlésű, neobarokk bútorokkal rendezték be. Ezt a világot örökítették meg Seidner Zoltán műszaki fényképész 1936-ban készített fényképei,

A Walter Rózsi-villa utcai frontja, Budapest VII. ker., Bajza utca 10.
Építész: FISCHER József, statikus: PÉCSI Eszter | Street front of the Rózsi Walter villa, Budapest, 7th district, 10, Bajza st.

Architect: József FISCHER, structural engineer: Eszter PÉCSI | 1936
Fotó: Hack Róbert / Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM MDK) Digitalizációs Osztály, Budapest

amelyek a frissen felépült villa külső és belső kialakítását egyaránt rögzítették. Walter Rózsi és férje ezeket a berendezési tárgyakat még előző lakásukból hozták, így jött létre az a ma meghökkentőnek ható kontraszt épület és berendezése között, ami a két világháború közötti időszakban egyáltalán nem volt példa nélküli. A felújítás során azonban már korán megszületett a döntés, hogy a villa kiállítóhelyként és rendezvényhelyszínként kortárs belsőépítészeti kialakítást kap, a két világháború közötti korszakot pedig a nyitókiállítás fotó-, rajzi és tárgyyanaga mutatja be, a villa stílusa nyomán a modernizmusra fókuszálva.

A villa Seidner által fotózott belső világa ugyan ma már nem köszön vissza, viszont a felújítás során ezek a felvételek elsődleges forrásként szolgáltak az építészeti és belsőépítészeti elemek rekonstrukciójához. A MÉM MDK Fotótárában őrzött Seidner-féle üvegnegatívok nagy felbontású digitalizálásának köszönhetően ugyanis például olyan részletekre derült fény, mint az emeleti parketták lerakásának egykori módja, a hidegburkolatok mintázata és anyaghasználata, a korabeli nyílászárók, kilincsek és lámpatestek típusai. Eszerint a ház külső homlokzataira 1936-ban modern félgömb-lámpák kerültek, és az első emeleti helyiségek és a második emeleti szobák neobarokk csillárjaitól eltekintve a második emeleti lépcsőfordulóba és

a mennyezetre is modern falikar és mennyezeti lámpatest került. A 2020–2022-es rekonstrukció során az eredetivel megegyező vagy ahhoz nagyon hasonló típusú, az 1930-as években gyártott modernista lámpatestek kerültek a villába, kiegészülve olyan modern függesztékekkel, amelyek ugyanezt a világot képviselik. Az új funkcióknak megfelelően ugyanakkor korszerű kiállítási világítás is helyet kapott a házban. A földszinti fogadóter a mai látogatói igényeknek megfelelően kortárs belsőépítészeti és technológiai megoldásokkal lett kialakítva. Az első emelet rendezvényterti funkcióját ugyancsak kortárs bútorok segítik, köztük a Magyar Formatervezési Díjat nyert *TILT* elnevezésű karfa nélküli, rakásolható szék, amelyet Lakos Dániel tervezett és a Balaton Bútorgyár kivitelezett.

Iparművészet a kiállításban

A *Szintér és Lakóter* című tárlat magát a villát helyezi fókuszba, hiszen a műtárgyanyag rendezésének fonalát a modernizmus hívószavai adják, amelyeket a villa tereinek eredeti funkcióival feleltettünk meg. A villa első emelete, az egykori szalon, társalgó és ebédlő a vendégfogadás, reprezentáció és egyben a család nappali tartózkodásának színtere volt. A harmonikaajtókkal egybenyitható nagy méretű és levegős tér hatalmas ablakokkal nyílik a kert

A Walter Rózsi-villa kerti homlokzata, Budapest VII. ker., Bajza utca 10. Építész: FISCHER József, statikus: PÉCSI Eszter

Garden front of the Rózsi Walter villa, Budapest, 7th district, 10, Bajza st. Architect: József FISCHER, structural engineer: Eszter PÉCSI | 1936

Fotó: Wachslér Éva / MÉM MDK Digitalizációs Osztály, Budapest

felé – ennek megfelelően kapta a teljes első emeleti tér a *nyitottság* hívószót. A kiállított fotó- és tervanyag szándékosan nem telepszik rá a térre – hagytuk érvényesülni az első emelet tágasságát és levegősségét. Erről a harmonika-rendszerű vagy eltolható nyílászárók gondoskodnak. A villában jelenleg látható nyílászárók mind újragyártott elemek, szerkezetük, színezésük és kilincseik azonban az eredetiket idézik.

A második emeleten, Radó-Walter Marika egykori gyerekszobájában, a *játék* hívószó jegyében a korszakban egyre inkább elterjedő reformpedagógiai irányzatok és a modernista gyerekszoba és gyerekbútor-tervezés kapcsolata kerül fókuszba. Az otthont, a gyerekszobát egy az 1930-as évekből származó állítható magasságú gyerekágy, míg az óvodai környezetet egy szintén korabeli óvodaszekrény idézi meg. Az óvodások méreteire szabott színes bútordarabot Preisich Gábor és Vadász Mihály építészek tervezték Preisich Rut, Preisich feleségének magánóvodája számára. A modern vonalú bútorok a babaházak világába is hamar begyűrűztek, amit a kiállítóterben egy korabeli modernista bababútorszett bizonyít.

A modernizmus legjellegzetesebb bútordarabjai kerültek a második emeleti dolgozószobába, amely a *munka* hívószó köré szerveződik. Radó Géza szobájáról nem maradt fenn archív fotó, de nem feltételezzük, hogy Radó csőbútor mellett végezte volna a munkáját. Nem így a villát tervező házaspár! A dolgozószobát a nyitókiallítás erejéig a tervezőknek, Fischer József építésznek és Pécsi Eszter statikusnak szenteltük, így került be központi bútorregyütesként az a csővázás bútorszett, amelyet Fischer József használt építészként. A csővázás tervezőosztal valószínűsíthetően Fischer tervei alapján készült hazai kisműhelyben. A két Breuer Marcell-féle csővázás, a Thonet által B33-as és B34-es számmal forgalomba hozott, úgynevezett konzolos vagy lengőszék pedig azt a korszakot reprezentálja, amikor a később világhírnevet szerzett építész és formatervező Breuer Magyarországon tartózkodott. 1934–1935-ben pár hónapig ugyanis a hazai letelepedés gondolatával is foglalkozva Breuer Budapesten dolgozott közös irodában Fischerrel és Molnár Farkassal. Breuer távozása után a székek Fischer Józsefhez kerültek, és ma már a harmadik Fischer-generáció használja őket otthonukban.

Az egykori szalon a Walter Rózsi-villa első emeletén | Former salon on the first floor of the Rózsi Walter villa
Archív fotó: Seidner Zoltán, 1936 (MÉM MDK Fotótár, Budapest)

Walter Rózsi egykori hálószobája a *komfort* hívószót kapta. Belépve a látogatók tekintetét elsőként az 1937-ben elkészült zeneszekerény ragadja meg. A kinyitható bútordarab részeit – felül gramfon, alul rádió – egy animáció mutatja be. Az Iparművészeti Múzeumból kölcsönzött tárgy tervezője, Bozzay Dezső az ipari formatervezők első generációjához tartozott, és a szomszédos házban lakott.⁴ A villa hálószobájában a zeneszekerény mellett helyet kapott egy Bakos István tervezte acélrugós fotel is, amely a dolgozószobában

található csőbútorozattal mellett a korszak tervezőinek ergonomikus kialakítású bútorokra irányuló figyelmét illusztrálja. További tervek és fényképek a modern lakás adta kényelmet mutatják be.

A modernista tervezői és megrendelői kör egy meglehetősen szűk hálózat volt a korszakban, akik több esetben együtt is dolgoztak. Ennek köszönhető, hogy nevük egy-egy lakásbelső vagy akár egy bútordarab esetében is összefonódik: a kor legfoglalkoztatottabb textilművésze, Szabó Éva például Bakos István ülőbútorainak kárpitjait

A Walter Rózsi-villa egykori dolgozószobája

Former study in the Rózsi Walter villa

Fotó: Wachslér Éva / MÉM MDK Digitalizációs Osztály, Budapest

Gyerekágy részlete, kiállítva a Walter Rózsi-villa egykori

gyerekoszobájában. Tervező: ismeretlen | Detail of a child's bed, on display in the former children's room of the Rózsi Walter villa. Unknown designer 1930-as évek, fa, a teljes méret: 105x146x80 cm (MÉM MDK Múzeumi Osztály, Budapest)

Fotó: Wachslér Éva / MÉM MDK Digitalizációs Osztály, Budapest

A Walter Rózsi-villa egykori gyerekszobája. Az óvodaszekerényt tervezte: PREISICH Gábor és VADÁSZ Mihály. Kivitelezés: BENDA József

Former children's room in the Rózsi Walter villa. Designers of the nursery-school cabinet: Gábor PREISICH and Mihály VADÁSZ. Producer: József BENDA

1930-as évek első fele, fa, 120x150x35 cm

Fotó: Hack Róbert / MÉM MDK Digitalizációs Osztály, Budapest

BAKOS István: Acélrugós fotel (részlet)

István BAKOS: Easy chair with steel springs (detail)

1935 körül, krómozott acél, bútorkárpit, a teljes méret:

80x72x90 cm (magántulajdon)

Fotó: Wachslér Éva / MÉM MDK Digitalizációs Osztály, Budapest

BREUER Marcell: B33 csővázás szék (részlet), egykor Fischer József

tulajdonában. Kivitelezés: Thonet | Marcel BREUER: Tubular chair B33

(detail), whilom owned by József Fischer. Producer: Thonet | 1931,

krómozott acélcső, vászon, a teljes méret: 84x45x62 cm (magántulajdon)

Fotó: Wachslér Éva / MÉM MDK Digitalizációs Osztály, Budapest

BREUER Marcell: B34 karfás csővázás szék (részlet), egykor Fischer József tulajdonában.

Kivitelezés: Thonet

Marcel BREUER: Tubular chair

with arm rests B 34 (detail),

formerly owned by József

Fischer. Producer: Thonet

1931, krómozott acélcső,

fa, vászon, a teljes méret:

78x60x60 cm (magántulajdon)

Fotó: Wachslér Éva / MÉM MDK

Digitalizációs Osztály, Budapest

készítette. A művésznő Kaeszné Lukáts Kató grafikkussal együtt tervezte és kivitelezte a *Napraforgó* nevű textilmintát a harmincas években. 1936-ban megnyitott budapesti bemutatótermében pedig Breuer Marcell csővázás székei álltak.

A *higiéncia és egészség* hívószavakkal fémjelzett fürdőszoba az archív fotó tanúsága szerint a villa minden bizonnyal legmodernebb helyisége volt. A modern fürdőszoba-berendezéssel ellátott és halvány türkizzöld csempével burkolt fürdőszobában még csővázás öltözőködöasztalka is helyet kapott, ami a villa más helyiségében elképzelhetetlen lett volna, ismerve a tulajdonosok ízlésvilágát. A csőbútor bár gyorsan elterjedt, a lakóhelyiségeket lassabban hódította meg, és még így is gyakran került csőasztalra csipketerítő, hogy oldja a bútor ridegségét. A kritikusokban többször felmerült a kórházi párhuzam, miszerint a csőbútor kórházi hangulatot áraszt. Az asszociáció a modern építészet esetében meglehetősen releváns, hiszen a friss levegő, napfény és mozgás kultusza részben a szanatóriummozgalomból táplálkozott, és a szanatóriumépületekről ismert napozóteraszok szerves részei lettek a modern lakóházaknak, hogy a lakók egészségét ezzel is támogassák.

Az egykori fürdőszoba a Walter Rózsi-villa második emeletén
Quondam bathroom on the second floor of the Rózsi Walter villa
Archív fotó: Seidner Zoltán, 1936 (MÉM MDK Fotótár, Budapest)

BOZZAY Dezső: Koncertszekrény – 31850 / 1850 Philips Ultra Szuper
Dezső BOZZAY: Music cabinet – 31850 / 1850 Philips Ultra Szuper
1937, fa, krómozott fém, 109x62x41 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Hack Róbert / MÉM MDK Digitalizációs Osztály, Budapest

A két világháború között kibontakozó modernizmus alapjaiban formálta át azt, ahogyan az otthonról, a lakásról gondolkodunk. A Walter Rózsi-villába látogatók nem csupán azt tudhatják meg, hogyan élt egy opera-énekesnő és családja a harmincas évek Budapestjén, hanem képet kapnak a korszak lakhatási helyzetéről is. A tárlat azt is érzékeltetni igyekszik, hogy a korabeli társadalom szinte minden rétegét érintették azok a problémák, amelyekre a modernista tervezők igyekeztek megoldásokat kínálni. A villában kiállított tervek, fotók és tárgyak ezért nem csupán egy letűnt kor emlékei, hanem egy máig tartó folyamat korai lenyomatai.

MAGYARÓVÁRI Fanni Izabella
és SEBESTYÉN Ágnes Anna
művészettörténészek, a kiállítás kurátorai

(Színtér és Lakótér – Modern lakóházak Magyarországon 1928–1945. Walter Rózsi-villa, a MÉM MDK kiállítóhelye, Budapest, 2022. május 18. – 2023. május 21.)

1. A felújítás tervező építésze: Kokas László, belsőépítésze: Bódiné Kersner Katalin, kivitelezője: LAKI Zrt., megbízója: Magyar Művészeti Akadémia.
2. Fischer József emlékezése 1972–1974-ből. In: Hajdú Virág – Prakfalvi Endre (szerk.): *Lapis Angularis I. Források a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből* – Hauszmann Alajos, Maróti Géza, Kozma Lajos, Kotsis Iván, Borbíró Virgil, Fischer József, Gádosor Lajos. Budapest, 1995, 319.
3. Uo.
4. A Philips számára tervezett koncertszekrény közeli párhuzama volt látható az *Art deco Budapest. Plakátok, tárgyak, terek (1925–1938)* című kiállításon 2022. április 12. és szeptember 25. között a Magyar Nemzeti Galériában.

A képeket köszönjük a MÉM MDK Digitalizációs Osztálynak és a Fotótárnak.

Hírek

Magyar siker Angliában – Az idei Chelsea Flower Show nemzetközi kertépítő versenyén aranyérmet nyert angol kertet különleges, magyar tervezésű pavilonja segítette hozzá az elismeréshez. A Wood Wide Web névre keresztelt fedett terasz egyedi, organikus designt alkalmaz, mely a fák hajtálgökörei és a fonalgombák kölcsönhatását modellezi. A Bánáti + Hartvig Építész Iroda kreatív koncepciójú formaterve alapján a fából készült pavilon egymáshoz illeszkedő, sejtyszerű aszimmetrikus hatszögekből áll, melyek kerete kanadai vörös cédrus, betétlapja pedig nyír rétegeltlemez. Az objektum könnyű összerakhatóságát speciális, rejtett illesztések garantálják.

Fotó: Natalia Odescalchi

Korhú fotelek – A közelmúltban felújított Operaház enteriőrjének fontos részét képezik a magyar tervezésű és olasz szakemberekkel közösen kialakított nézőtéri ülőhelyek. Az Arterior Komplex belsőépítészeti cég hat széktípust tervezett, mindegyiket több variációval, melyeket a fokozatosan növekvő dőlésszögű padlózat tett szükségessé. A térbeli struktúrához 379 darab, tölgyfából készült, íves háttámlájú, szegecselt pamutbársony kárpitos zsöllyefotel igazodik. A páholyok első soraiba fix ülőlappos fotelek, mögéjük pedig

Fotó: arterior.hu

kétfajta magasságú székek kerültek. Ahogy a színház egész belső terét, úgy a kakasülő 321 ülőhelyét is korhű anyaghasználat és megjelenés jellemzi.

A biennálék után – A Miskolci Galéria (Miskolc, Rákóczi u. 2.) több részből álló kiállítássorozat keretében, történeti kutatásokra alapozva viszi tovább az 1997 és 2010 között megrendezett Miskolci Grafikai Biennálék gondolatmenetét. Céljuk a második világháború utáni hazai sokszorosított grafika új szempontú, nem az avantgárd kánon mentén történő tárgyalása. A *magyar grafika évtizede 1961–1971* című kiállítás az egykori biennálék és azok nagydíjasainak rekonstruálható anyagából válogatva mutatja be, milyen sokféle irányzat és felfogás kapott helyet az akkori seregszemléken. Ezzel párhuzamosan Kondor Béla halálának ötvenedik évfordulója alkalmából a festő- és grafikusművész Miskolcon készült litográfiáit vonultatja fel a Kondor-

teremben megtekinthető tárlat. Mindkét kiállítás 2022. november 27-ig látogatható.

Különleges emlékérmék – A Magyar Nemzeti Bank „Szent István-terem” megnevezéssel hatszög alakú színesfém érmét bocsát ki, mellyel a Nemzeti Hauszmann Program eredményeit bemutató héttagú emlékérmé-sorozat indul. A 3000 forint névértékű, Nordic gold alapanyagú pénzérmét Endrődy Zoltán iparművész tervezte. A méhsejt-szerűen egybeilleszkedő sorozat első darabjának előlapján az újjászületett terem falikárpitjának

Fotó: Magyar Nemzeti Bank

körre komponált részlete látható az apostoli kettős kereszttel. A hát-lapon a Zsolnay kandalló tűnik fel, középpontjában Szent István mell-szobrával.

Nemzetközi elismerés – Hazai fejlesztésű luxus-lakókamion formaterve nyert idén Red Dot designdíjat. A Ruppert Dániel formatervező és Csonka Fruzsina márkastratégia által alapított Ustory Design Stúdió 12 méter hosszú, 4 méter magas és 2,5 méter széles lakóautót tervezett, melyben minden elképzelhető kényelmi funkció az alapfelszereltség része. Az ötven nemzetközi szakértőből álló zsűri a holisztikus megközelítésű, elegáns és időtálló designt díjazta, melyben a mérnöki fejlesztés és az esztétika harmonizál egymással. A lakrészben helyet kapott amerikai konyhás nappali, fürdő- és hálószoba mellett a jármű háromféle garázzsal is rendelkezhet, mely motorbicikli, quad, de akár egy nagyobb autó szállítására is alkalmas.

Fotó: Mosoni Péter

Budai buborékok – Kreatív retró arculattal került forgalomba Buda új szikvize, melyet helyi kutakból nyernek és a Fény utcai piacon palackoznak. A piac és a II. kerület összefogásából született környezetbarát projekt, melynek célja az egyszer használatos műanyag palackok mennyiségének csökkentése, egyedi termékdesignnal hívja fel magára a figyelmet. A Hello Agency arculattervében megjelenik a hajdani szifonok rácsos mintázata, a „szóda” felirat ékezetét pedig a

rajzon szereplő szódásüveg csőre alkotja.

Fotó: Hello Agency

Tudatos Textil Csoport – A textil-művészettől a divattervezésig több iparművészeti területet is érint a textíliák minőségének és fenntarthatóságának jövője. A textilek körforgásos felhasználását és innovatív, környezetbarát anyagok fejlesztését igyekszik elősegíteni a 2022 szeptemberében, a Moholy-

Fotó: Trifonov Éva

Nagy Művészeti Egyetem és a Nanushka magyar divatmárka kezdeményezésére létrejött Conscious Textile Group. A nemzetközi kutatókból, egyetemi oktatókból, hallgatókból és ipari szakértőkből álló csoport projektjei a fiatal fejlesztőket is új nemzetközi kutatási lehetőségekhez juttathatják.

Szakraális művészet – Szent István felesége, Boldog Gizella emlékére készült hús falikárpitterv. A Magyar Kárpitművészek Egyesületének tagjai által megálmodott kárpitok terveit 2022 szeptemberében az Ars Sacra Fesztiválhoz kapcsolódva egy Nyíregyházán rendezett tárlaton mutatták be. Az eseményt vándorkiállítás követi, melyen a Gizella királyné életét ábrázoló művészi kárpitok Esztergomba is eljutnak. Végül a királynék városában, a Veszprém–Balaton 2023 – Európa Kulturális Fővárosa rendezvénysorozat keretében állítják majd ki a kezdeményezést elindító Kortárs Női Reflexiók Fóruma által legszebbnek ítélt terv alapján elkészülő két falikárpit egyikét, míg a másik a Vatikánba kerül.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/7

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Szenes István – belsőépítész

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

Bertha Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti

és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Nagy-Bozsoky Anna

Fogadóóra: előzetes egyeztetés szerint.

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2022. október 12.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utányomásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 29. – 2022/7 (november)

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FISE Galéria – Fialat Iparművészek Stúdiója Egyesület

(1054 Budapest, Kálmán Imre utca 16.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

HEFTER Galéria és Stúdió (9090 Pannonhalma, Tóthegy utca 11/A)

Irók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Műcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

(9700 Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 9.)

Schrammel-gyűjtemény (9700 Szombathely, Thököly Imre utca 20.)

Szombathelyi Képtár (9700 Szombathely, II. Rákóczi Ferenc utca 12.)

Tündérbert Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma,

az Emberi Erőforrások Minisztériuma

és a Magyar Művészeti Akadémia

támogatta.

MAGYAR

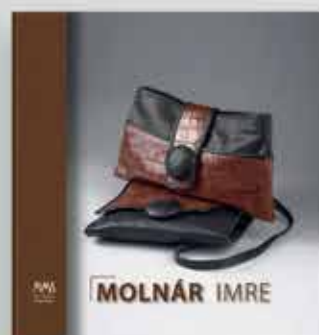
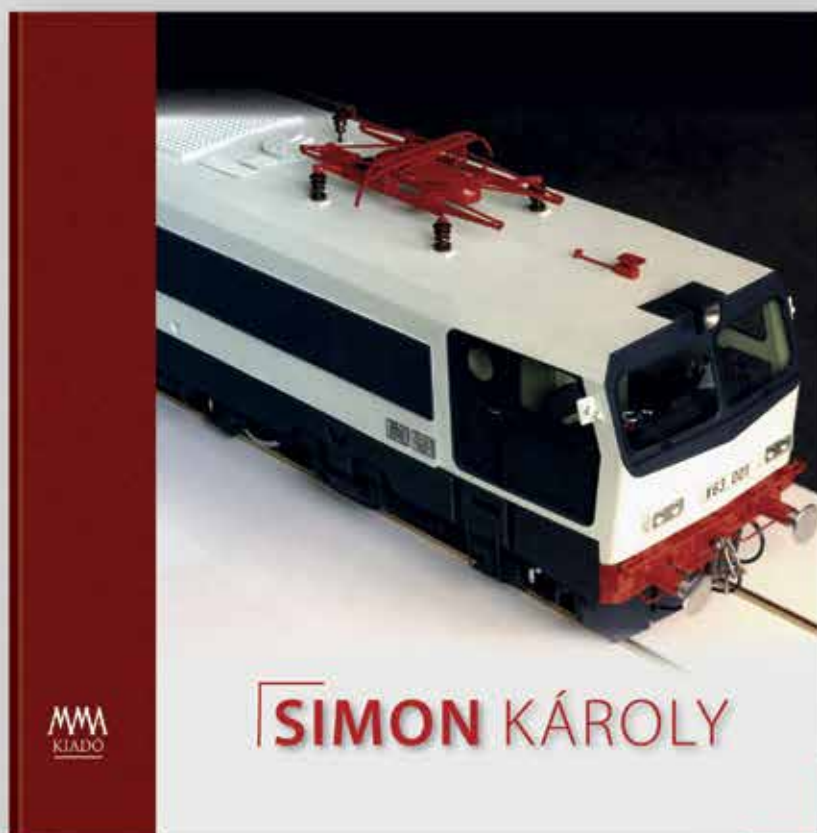

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉS ZET | BŐRMŰVESSÉG | DIGITÁLIS MŰVÉS ZETEK
DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATTERVEZÉS
KÁRPITMŰVÉS ZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁN MŰVÉS ZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS
LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVESSÉG | TERVEZŐGRAFIKA
TEXTILMŰVÉS ZET | ÜVEGMŰVÉS ZET

KIEMELKEDŐ ÉLETMŰVEK

a Magyar Művészeti Akadémia *Iparművészek •
Tervezőművészek* sorozatában

MEGJELENT!

MEGRENDELHETŐ A WWW.MMAKIADO.HU OLDALON.

